

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

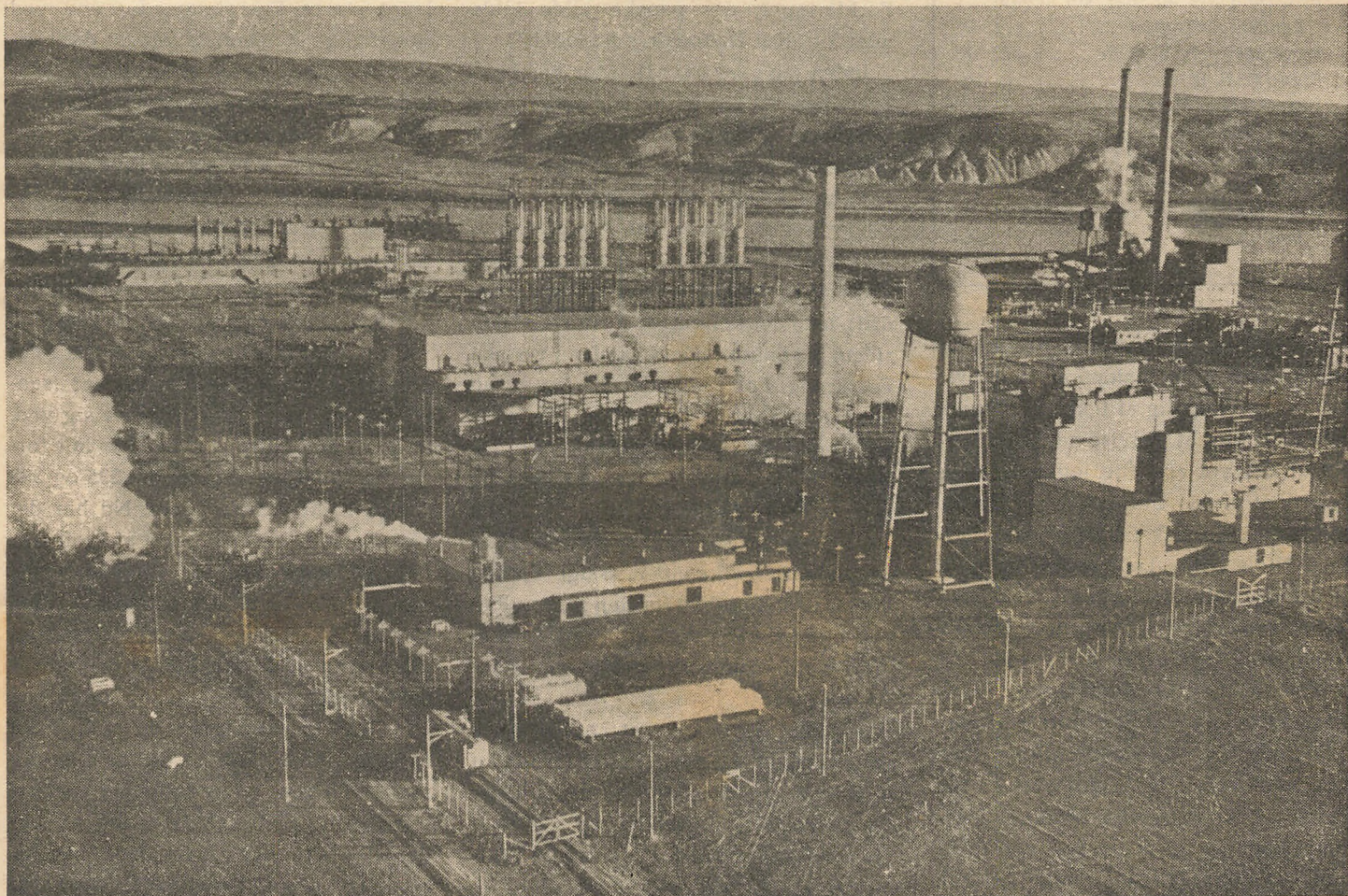
FRIT DANMARK

UDGIVET AF EN KREDS AF DANSKE

NUMMER 20

Fredag den 21. September 1945

4. AARGANG

Et af Atombombe-Centrene i U.S.A.: Hanford Engineer Works i Staten Washington.

ATOMBOMBENS PERSPEKTIVER

Af
NIELS ARLEY
DR. PHIL.

Da Problemet Atomenergiens Udnyttelse er af den største samfundsmæssige Betydning, helt bortset fra dets umaadelig store videnskabelige Interesse, skal jeg efter Opfordring af »Frit Danmark«s Redaktion her søge at skitsere nogle af de Perspektiver, det har rejst.

Først og fremmest har Pressens Be-

handling af den store »Sensation« Atombomben været overordentlig belærende for Atomfysikere: For en Gangs Skyld har det her været muligt for menige Samfundsmedlemmer som os at kontrollere Sandhedsværdien af, hvad der skrives i Aviserne — og Resultatet maa mildest talt siges at være beskæmmende, selv om vi jo belært af

tidligere lignende Erfaringer ikke burde have ventet os andet! Forskellen mellem paa den ene Side den uhyre Forsigtighed, hvormed selv en Fagmand maa udtale sig om endnu ikke afklarede Problemer indenfor sit eget Fag, og saa paa den anden Side den suveræne Foragt for »facts«, som Pressen af enhver Partifarve har lagt for Dagen, vækker uvilkaarligt til Eftertanke. Bevares, man har i det store og hele jongleret med de rigtige videnskabelige Fagudtryk, men paa en Maade der kun har levnet ringe Lighed med Virkeligheden, ja paa flere Punkter har været i direkte Modstrid med denne, for ikke at sige helt forrykt som de offentliggjorte Tegninger af

INDHOLD:

Atombombens Perspektiver	1
Er vor Valglov demokratisk? ...	3
En ny Virkelighed	4
Angaaende Mod	5
Rigsdagen	5
Leder: En daarlig Tak	6
Om Straf med positivt Formaal ..	6
Frit Danmark danner sin legale Landsorganisation	7
Storstadslivets Bagside	8
Breve til F. D.	10
Har vi glemt dem —?	12
Ugens Bidstrup	13
Sokrates og Hartvig Frisch	15
Fisk	15
Naar man tænker paa Atombomb- ben	16

Atombomben, der nærmest har mindet om Storm P.'s Fantasiopfindelser (hvilket det selvfølgelig af tekniske Grunde ikke er muligt at paavise nærmere her). Nu er det vel egentlig ingen Hemmelighed, at vi paa Universitetets Institut for teoretisk Fysik i mange Aar under Prof. Niels Bohrs Ledelse har arbejdet med Uranspaltning. Man skulde jo derfor synes, at for den der kun er interesseret i at bringe de mest korrekte Oplysninger, maatte den første Tanke være at lade en af Instituttets Medarbejdere enten selv skrive eller i hvert Fald censurere alle Artikler om Emnet. Der var virkelig ogsaa i det mindste een Journalist, der fik denne lysende Idé og bad — i dette Tilfælde denne Artikels Forfatter — om Hjælp. Stor var derfor min Forbavselse, da jeg Dagen efter at have godkendt hans Artikel saa denne offentliggjort i helt ændret Form og fuld af positive Fejl. Forklaring? Jo i en sen Nattetime havde en geskæftig Kollega »rettet« lidt paa Artiklen, for at den skulde se lidt »flottre« ud; han var matematisk Student, saa han vidste skam nok Besked, paastod han! Man troede jo ellers, det kun var i det hennearne Tredie Rige, at »Nyhederne« fabrikeredes ved saadanne Metoder! Men det synes altsaa desværre at være et internationalt Fænomen, der ogsaa trives under Demokratiet. Kun sørgeligt, at Menneskene saa sjældent faar Lejlighed til at blive belært herom.

Jeg skal ikke her forsøge at give en detaljeret Forklaring af Atombomben og af den eventuelle fredelige Udnyt-

telse af de enorme Atomenergier. Jeg skal heller ikke søge at forklare den Teori og de Erfaringer indenfor den sidste Menneskealders Atomforskning, som bl. a. Prof. Bohr som bekendt har bidraget i saa høj Grad til, og som ligger til Grund for Atombomben. Jeg skal nøjes med nogle ganske faa Antydninger, idet det ellers vilde kræve alt for tekniske Forklaringer, der ganske vilde falde udenfor »Frit Danmark«s Rammer.*)

Inden jeg gaar over til Atombombens Principer, vil jeg gerne her betone, for det første at den umaadelige Udvikling af Fysiken kun har været mulig gennem det mest intime internationale Samarbejde mellem Alverdens Atomfysikere og fysiske Laboratorier. Atomenergiens Udnyttelse er ingen enkelt Mands Bedrift, men det kollektive Resultat af den sidste Menneskealders samlede fysiske Forskning. For det andet vil jeg gerne betone, at specielt den sidste Tids vidtrækkende Resultater udelukkende har været mulig, fordi Samfundet, her de krigsførende Nationer, under Krigens Tvang har set sig nødsaget til at stille de nødvendige kæmpemæssige Pengemidler til Raadighed for den rent videnskabelige Forskning i en Grad, som vi ikke havde kunnet drømme om under Fredsøkonomi.

Jeg skal nu forsøge at antyde selve de tekniske Problemer, der er forbundet med Spørgsmaalet om de umaadelige Atomenergiers Udnyttelse, hvilket Spørgsmaals praktiske Løsning maa forventes at faa vidtrækkende Følger — paa godt eller ondt. Grundstoffet Uran er et af de tungeste Grundstoffer, og det forekommer i ret store Mængder rundt om paa Jorden. Under visse fysiske Betingelser, nemlig Bombardement med nogle Atomkærnepartikler, der kaldes Neutroner, kan de enkelte Uran-kærner spaltes i to dele, som derved farer fra hinanden med meget store Hastigheder. Paa Grund af Sammenstød med de omgivende Atomer brem-

*) Læsere der søger mere detaljerede Oplysninger, kan jeg henvise til et Foredrag af Prof. Bohr: »Nyere Undersøgelser over Atomkærners Omdannelser«, trykt i Fysisk Tidsskrift Bd. 39, p. 3-32, 1941. Desuden en populær Artikel af Prof. Chr. Møller: »Om Udvingningen af Atomenergien, et Fremtidsperspektiv« i Danfoss Journalen Nr. 2 for Okt. 1943 (udg. af Dansk Køleautomatik- og Apparat Fabrik). Endelig den populære Bog om den moderne Atomfysiks Resultater af Chr. Møller og E. Rasmussen: »Atomer og andre Smaating«.

ses de, hvorved deres Bevægelsesenergi omsættes til Varme. Principet i Atombomben er nu det, at man indretter Forsøgsbetingelserne saaledes, at en stor Mængde af Uranets Kærner spaltes indenfor et meget kort Tidsrum, hvorved der opstaar en pludselig og kolossal stor Temperaturforhøjelse, d. v. s. en Eksplosion. Da der herved frigøres langt større Energimængder end ved sædvanlige Bomber, bliver de dræbende Virkninger ogsaa langt større, saaledes som Bombardementerne af Hiroshima og Nagasaki saa frygteligt har vist. Desuden sker der en Række Kærneprocesser efter Eksplosionen, hvorved der udsendes forskellige Straaler, som endnu nogen Tid efter selve Eksplosionen kan have skadelige Virkninger paa den menneskelige Organisme.

I naturligt Uran forekommer der i det væsentlige to forskellige Former (saakaldte Isotoper), som adskiller sig ved, at de to Slags Urankærner har lidt forskellig Vægt, nemlig henhv. 235 og 238 Gange Brintatoms Vægt. Nu har det vist sig, som først paapeget af Professor Bohr ud fra en Teori for Atomkærnerne, som han tidligere har fremsat, at den Uranform, man skulde vente særligt vilde egne sig til Bomber, er den sjældnest forekommende, nemlig den lette Uran 235, der kun udgør 0,7 pCt. af det naturlige Uran. Det er det rent tekniske Problem at udvinde denne sjældne Uranform i tilstrækkelig store Mængder, der især har kostet det store Arbejde og de store Pengemidler, men som det altsaa nu efter en kolossal Indsats af teknisk Snille er lykkedes at løse. Desuden har det vist sig, at der ved Neutronbombardement af Uran 238 dannes et nyt Grundstof, som har faaet Navnet Plutonium, og som er lige saa velegnet til Atombomber som Uran 235. Idet Plutonium har helt andre kemiske Egenskaber end Uran, kan det forholdsvis let adskilles fra dette ad kemisk Vej, hvilket sker i en Fabrik, der er blevet bygget alene til dette Formaal.

Den praktiske Udførelse af Atombomben er nu en relativ simpel Sag — naar først man har faaet udvundet tilstrækkelig store Mængder af Uran 235 eller af Plutonium. Disse Stoffers Kærner har nemlig vist sig at have en vis Tilbøjelighed til at spaltes af sig selv. Efter selve Spaltningen udsender Rest-

(fortsættes Side 14)

Er vor Valglov demokratisk?

Af en demokratisk Valglov maa man forlange dels, at den sikrer Vælgere af forskellig politisk Anskuelse en saadan talmæssig Repræsentation paa Rigsdagen, som deres talmæssige Styrke berettiger, dels at de flest mulige Vælgeres Ønske med Hensyn til hvilke Repræsentanter, de ønsker valgt, sker Fyldest.

Med Hensyn til det første Punkt er den Valglov, vi har, god — den sikrer de forskellige politiske Anskuelser en forholdsmæssig Repræsentation. Paa det andet Punkt lader den derimod Vælgerne fuldstændig i Stikken. De Bestemmelser, der tilsigter at sikre Vælgernes Indflydelse paa Personval-

get, er nærmest illusoriske og kan fuldstændig saboteres af Partierne gennem deres Opstillingspolitik, idet denne sammen med den i Valgloven foreskrevne Optællingsmetode for Stemmerne gør det muligt næsten med absolut Sikkerhed at fastlægge Personvalget paa Forhaand, saaledes at de af Vælgerne afgivne Stemmer ingen Indflydelse faar herpaa.

At Forholdet er saadan, er i Virkeligheden utilbørligt — det er langt fra det, vi forstaar ved demokratisk, og det føles navnlig i Øjeblikket, hvor saa mange Mennesker staar vaklende overfor de politiske Partier, som en særlig stor Urimelighed. Netop nu

vilde mange med deres Stemme bidrage til at sætte en bestemt Mand ind, fordi de, maaske uden i ét og alt at være enig med hans Parti, dog føler Tillid til netop denne Mand. De vil kun yderst sjældent naa deres Maal.

At det er saadan, skyldes de Opstillingsmetoder, Partierne benytter. Der findes i Realiteten kun to Maader, hvorpaa Opstilling kan foregaa — som Løsgænger og som Medlem af et Parti. Den tredje formelle Mulighed — Tilslutning til et Parti uden at være Medlem — vil, som det har vist sig ved dette Valg, som Regel kun være teoretisk. Selv Ministre maa finde sig i at blive tvunget ind i et Parti, hvis de ikke tør tage Chancen som rene Løsgængere, og at en saadan nogen Sinde skulde blive valgt med den nu gældende Valglov, er vist utænkeligt. Blot Angsten, for at deres Stemmer skal gaa til Spilde, vil afholde mange fra at stemme paa en Løsgænger.

Herredømmet over, hvilke Personer der skal vælges, udøver Partierne gennem deres Kredsorganisationer, der udpeger de Mænd, der skal opstilles i Kredsen. Fremgangsmaaden kan være forskellig i de forskellige Partier, men altid vil det være en snæver Kreds af Mænd, der udøver den egentlige Magt, og hvis Valg blot eventuelt bekræftes af en sparsomt besøgt Generalforsamling i Vælgerforeningen. En lille Kreds, der viser tilstrækkelig Interesse i Organisationsarbejdet, vil have praktisk talt hele Magten. Den af disse udpegede Række af Kandidater bliver nu i de fleste Tilfælde nummereret, saa man ikke risikerer, at Vælgernes personlige

Udenrigsministrene i London:

Den forløbne Uges interessanteste udenrigspolitiske Begivenhed var det store Udenrigsminister-Møde i den engelske Hovedstad. Her ses Molotov og Bevin fotograferet sammen i Foreign Office.

Stemmer faar nogen Indflydelse paa Resultatet. De af Partibestyrelsen særlig ønskede Kandidater anbringes i de sikre Kredse, og deres eventuelle Stemmeoverskud overføres til de i Forvejen bestemte Kandidater. Vælgerne gør deres Pligt paa Valgdagen, Partierne faar, hvad der tilkommer dem, men Valg i den Betydning, at Vælgerne har valgt de paagældende Personer, har der ikke været.

Selv i de Partier, der ikke nummerer deres Kandidater, vil Stemmetallene i forskellige Kredse ligge saadan, at visse Kredse kan udpeges som sikre, og ønskede Personer anbringes i disse, hvis blot den relativt meget lille Skare Vælgere, der møder paa en Generalforsamling, ønsker det. Kun ved gennem Opstilling i flere Kredse at afbalancere Kandidaternes forventede Stemmetal i disse Kredse, er det med den nu gældende Valglov muligt at sikre, at Vælgernes personlige Mening om Kandidaterne faar nogen Indflydelse paa Valget — og den Udvej bliver sikkert sjældent benyttet. I mine Øjne er dette en Uanstændighed, og dette gælder i den øjeblikkelige Situation, hvad enten en Partibestyrelse benytter sin Magt til ved Hjælp af sikre Kredse og Nummerering af Kandidatlistor at sikre Valget af en Modstandsmand eller en af den gamle Garde. I begge Tilfælde foregribes Vælgernes Dom.

En demokratisk Valglov skulde i mine Øjne stille alle et Partis Kandidater lige inden for et Opstillingsomraade, saaledes at samtlige Stemmer afgivne paa disse personligt eller paa Partiet bestemte Antallet af Kandidater, Partiet fik valgt i dette Omraade, medens Personvalget ene burde afgøres af de personlige Stemmer. Man vil maaske indvende, at man derved løser Folketingsmanden endnu mere fra hans Kreds. Det er imidlertid en Illusion, at han er knyttet til Kredsen og dens Vælgere — han er knyttet til dens Vælgerforening.

Man maatte endvidere gøre det muligt for en Mand at stille sig som støttende eller tilsluttet Parti — maaske blot i den Form, at hans overskydende Stemmer eller de Stemmer han opnaar i Tilfælde af, at han ikke selv opnaar Valg, kan overføres til Partiet.

Hans Vælgere har et billigt Krav paa, at deres Stemmer sikres mod at gaa til Spilde. Endelig burde der aabnes Mulighed for, i Tilfælde af at Stemmeoverførsel stadig skal finde Sted, at slette Kandidater paa Stemmesedlen, saa Vælgerne derigennem kunde sikre sig imod, at deres Stemmer overførtes til Kandidater, de ikke ønskede. En saadan Tilladelse vilde sikkert i den øjeblikkelige Situation blive stærkt brugt.

Den danske Vælgerbefolkning bestaar stort set af tre Kategorier — de mest aktive og organisationsivrige i

Vælgerforeningerne — de, der af forskellige Grunde ønsker at stemme personligt, og de der blot stemmer efter en Partiparole. Hele Magten ligger nu hos den første — talmæssigt set ringe — Kategori, medens den anden, der indeholder mange værdifulde Elementer, er næsten uden Indflydelse. At sikre denne Kategori af Vælgere en forøget Indflydelse og at opdrage den tredje Kategori til at anvende samme Eftertanke ved sin Stemmeafgivning, maa være et af Maalene for et vaagent Demokrati.

P. Brandt Rehberg.

EN NY VIRKELIGHED

Vi bringer Uddrag af et Indlæg, vi har modtaget fra Jhv. Brandtchef Folke.

Ved Folkemødet i Fælledparken rejste Prof. Laski i sin glimrende Tale Spørgsmaalet om at forene Lighed med Frihed som den store Opgave, der skal løses af *den ny Tid*, vi nu gaar ind i. Vist og sandt er det, at alene af denne Forening kan det Broderskab — den Medmenneskelighed udvikle sig, som er Demokratiets Maal. Vel har den aandelige og materielle Udvikling, der i det sidste Aarhundrede fulgte i Frihedsbevægelsens Spor, vist, at *Liberalismen* var i Stand til at frigøre Kræfter, der totalt har forvandlet Menneskeheden Livsvilkaar især ved at mangedoble, ja ofte tusinddoble det menneskelige Arbejdes Produktivitet, men samtidig viste det sig, at Afstanden og Modsætningen mellem rig og fattig derved blev øget saa stærkt, at Friheden blev en Illusion for store Befolkningsslag.

Formodentlig er det Tanker af den Art, der hos Fru Lis Jacobsen og vistnok hos mange andre vakte en Forventning om, at den Institution, der bærer det stolte, men ogsaa forpligtende Navn *Danmarks Frihedsraad*, skulde være i Stand til at rejse en sand Frihedsfront i dansk Politik. I *Frit Danmark* Nr. 17 har Fruen nu givet Udtryk for sin skuffede Forventning ved en sønderlemmende Kritik af Bladets dertil sigtende Leder i Nr. 15, og man kan vist roligt gaa ud fra, at hendes Skuffelse ikke er bleven mindre ved Læsningen af Redegørelsen i Nr. 16 for »Hvad vi vil«. Om Friheden siges der her ikke andet end, at den maa ikke »begrænses mere end nødvendigt«.

Spørgsmaalet er nu, om denne Skuffelse ogsaa er berettiget. Som det ofte er sagt, var det ikke politiske Anskuelser eller blot en fælles Interesse for Samfundsspørgsmaal, men alene Viljen til ikke at bøje sig for Uret og Vold, der

forenede Frihedskæmperne i deres afgørende Indsats for Fædrelandets Frihed og Ære. For saa vidt kunde der have været god Mening i, om de, da Kampen var forbi og Tjenesten slut, havde begivet sig hver til sit i Erkendelse af, at Landets Genopbygning kræver anden Indsigt og andre Egenskaber end dem, Frihedskæmperne særlig raader over. Tilvisse burde Nationens Taknemlighed overfor de unge da have givet sig mere haandgribelige Udslag end en Selvfølgelighed som politisk Valgret. Saa var vi vel ogsaa sluppet for de gentagne Brud paa god Retsorden, som Vanerne fra Krigens haarde Tid har ført ubesindlige Elementer ud i. Maaske var vi ikke bleven tvunget til at indføre Dødsstraffen.

I en Kronik i *Politiken* har Prof. *Mogens Fog* paa glimrende Maade gjort Rede for sin Tro til, at disse Foreteelser ikke skyldes nazistisk Smitte, skønt *Hitler* unægtelig vil staa som Historiens Stormester paa disse Omraader. I det væsentlige har Professoren utvivlsomt Ret i, at denne Smitte er trængt dybere ind og tilsidst bunder i den *Menneskeforagt*, der er Nazismens som ethvert Diktators inderste Kerne. Men derfor er det blot saa svært at forstaa, at han og hans Tilhængere oftest synes ganske at savne Blik for, at Modstanden mod Dødsstraffen netop bunder i Respekten for det enkelte Menneske, selv om det har forbrudt sig — i Følelsen af Medmenneskelighed trods alt.

Det var den, der saa smukt og modigt, syntes jeg, kom til Orde i Prof. *Hartwig Frisch* Radiosamtale og fik ham til at pege paa de farlige Følger af Stikkermordene. I Professorens senere strategiske Udviklinger kan jeg ikke følge ham.

Men selv om mit Syn paa adskillige Punkter saaledes kan afvige fra det, der synes at være raadende indenfor Modstandsbevægelsens Kreds, saa er det ikke mit Ønske, at den var bleven om jeg saa

maa sige likvideret snarest muligt efter Kapitulationen. Tværtimod anser jeg det Tillidsforhold, der her er opstaaet mellem aktive Mennesker fra vidt forskellige Lejre og Samfundslag, for en national Værdi, som det forhaabentlig maa lykkes at bevare længe. Efter min Opfattelse har dette Kerne-Samfund endnu ikke politisk fundet sig selv. Og dog synes dets Opgave mig at ligge saa lige for: *Ungdommens Sag*.

Maa jeg nævne et Par Punkter, hvor de unges hidtil forsømte Ret synes mig at ligge klar for Dagen.

For det første er der den lige Arveret, som ethvert Barn maa have til den Kultur — økonomisk saa vel som aandelig — der bærer vort Samfund. Følgen heraf maa blive lige Adgang for alle til Uddannelse alene betinget af Evner og Anlæg uden Spørgsmaal om Bemidlethed.

Dernæst er der Virkeliggørelsen af den lige Ret til den Værdi, som Fædrelandets Jord alene har i Kraft af vor fælles Kultur. Endelig har Arbejderbevægelsen taget den Sag op paa sit Program i Kravet om fuld Grundskyld. Det drejer sig om hver ny Generations ufor-nægtelige lige Arveret til Fædrelandet. Derfor maa den

Sag føres til en snarlig og rationel Løsning. Den vil vise sig i Udviklingen af en ny Jordfordeling, der bl. a. kan splitte Herregaardsmarkerne i passende Brug.

Fra indsigtfuld Side er man klar over, at en saadan Jordreform vil være en mægtig Løftestang ja et uundværligt Vilkaar for, at vi kan komme i Gang med at fremskaffe de Boliger, der tiltrænges saa bitterlig haardt. De skal ikke staves sammen i Kaserner men lægges ud som Haveboliger med Lys, Luft og Plads til et sundt Familieliv.

Maaske vil man indvende, at noget egentlig nyt er der ikke i disse Punkter. De genfindes i mere eller mindre Grad paa næsten alle Partiers Programmer. Ja men nu er Tiden kommet. Nu kan vi. Produktionen er ikke længer noget Problem. En ny Virkelighed vil deres Gen-nemførelse betyde, det som enhver ung Mand og Kvinde maa tænke paa: Uddannelse, Virkeplads, Hjem!

Kan vor Modstandsbevægelse vel finde nogen bedre Opgave end at bryde den uforsonlige Modstand, som Kapitalmagten hidtil har ydet imod Opnaaelsen af disse Maal? *F. Folke.*

RIGSDAGEN

9.—16. September.

Næppe var Valgdagen fikseret, før den gensidige Stenkastning tiltog i Omfang. Forslag til Lov om Udenrigstjenesten blev fremsat af Embedsmændenes faderlige Ven Christmas Møller, som benyttede Lejligheden til at komme med den ventede Redegørelse for sit Syn paa den vedholdende Kritik af Svenningsen og Hvass. Tinget modtog Talen med stor Tilfredshed. Ikke mindst vandt det Tilslutning, at Ministeren, large og upedantisk som han er, erklærede: Jeg har ikke set det som min Opgave først og fremmest at gennemgaa Arkivet og søge at støve op, om den ene eller den anden havde fremsat en Udtalelse, som kunde bruges imod ham i Dag . . .

Hvorefter adskillige Medlemmer veloplagte skyndte sig bort for med spejdende Øje at dykke ned i Arkivernes oplukte Høje og fremdrage af gamle Aviser og Blade de mest brugelige Citater. Svært bevæbnede gik de saa til Talerstolen ved Lovforslagets første Behandling om Fredagen. Ikke som man maaske vil tro for at belyse Emnet Svenningsen-Hvass, men for at give Diskussionen en ønsket Drejning, som da ogsaa lykkedes for dem. Siden Oluf Pedersen i sin Tid drog i Felten mod Arne Sørensen udrustet med en Aargang af Det tredje Standpunkt havde man nok vidst, at der var et Angreb i Vente mod Kommunistisk Parti for dets Udtalelser før Bruddet mellem Tyskland og Sovjetunionen. Det blev ført med en saadan Voldsomhed, at man en Overgang maatte befrygte, at Oluf Pedersen ligefrem skulde kræve den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen afbrudt under Henvisning til den russisk-tyske Venskabspagt, eller at Hartvig Frisch i god Overensstemmelse med Synspunkter hævet af Steincke i Socialdemokratens Kronik 29. December 1941 skulde fremsætte Forslag til Lov om Forbud mod kommunistisk Virksomhed. Citatkrigen naaede hen paa Eftermiddagen et foreløbigt Højdepunkt i det befriede Parlament. Det ene Parti efter det andet blev jævnet med Jorden, og ved Ugens Slutning henlaa den Del af Christiansborg, der rummer Rigsdagen, som et Hiroshima af Glasstumper og Murbrokker. Og ude paa Landet sidder to intakte ældre Herrer og morer sig, Brødrene Jens og Valdemar Thomsen.

★

Tilhørerne lyttede spændt forventningsfuldt, da et Lovforslag om Udrrensning blev fremsat, men skuffedes sørgeligt, da det viste sig at gælde en rent teknisk Foranstaltning til Rensning af visse Vandløb. Til Genæld blev de glade overraskede over, at et Lovforslag om Forlængelse af visse Forældelsesfrister ikke, som nogen af dem havde troet, gjaldt Landstingsmedlemmernes Mandater.

Angaaende Mod

En Mand er sprunget op og har ud-raabt, hvad »Ekstrabladet» kalder: et be-vinget Ord. — Regeringen maa have Mod — raabte han. — Mod til at sige nej. —

Manden, der efterlyser Mod, er den radikale fhv. Underrigsminister Bertel Dahlgaard. Og det, han vil have sagt nej til, er de store Bevillinger, der kræves af Regeringen. Staten har brugt for mange Penge i disse Maaneder efter Befrielsen. Understøttelser til hjemvendte Flygtninge. Erstatninger til Fangerne fra de tyske Koncentrationslejre. Hjælp til de dræbte Frihedskæmpers Familier. — Nu maa det være nok. Regeringen maa have Mod til at sige nej. — Og Hr. Dahlgaard føler Bifaldet bruse imod sig fra »Ekstrabladet», fra den radikale Provinspresse, der har erklæret Modstandsbevægelsen Krig, og fra den Venstre-Presse, der varetager de gamle L-S.-Interesser under nye Pa-roler.

Ingen vil tvivle paa Hr. Bertel Dahlgaards Mod. Man synes kun, at Tidspunktet for hans manende Raab om Mod til at sige nej er valgt lidt sent. Der har i den lange Besættelsestid en Del Gange været Lejlighed til at sige nej, uden at det er faldet Bertel Dahlgaard eller de radikale ind at benytte sig af Lejligheden.

Da Tyskerne forlangte flere hundrede danske Statsborgere fængslet uden Lov og Dom, var der ingen af de gamle Politikere, der talte om Mod til at sige nej. De allermodigste sagde slet ingenting. Hr. Dahlgaard og hans Partifæller sagde lydigt ja til Tyskernes Krav. Kommunistloven blev vedtaget i Rigsdagen, uden at nogen lagde Mærke til, at Hr. Dahlgaard saa meget som mumlede et Nej.

Danske Folketingsmænd blev fængslet og udleveret til Tyskerne, uden at man kunde fornemme det aller svageste lille Nej fra radikal Side.

Da Anti-Kominternpagten skulde underskrives, talte Hr. Dahlgaard saa om Mod til at sige nej? Da Tyskerne befalede Politikerne at formane til Afblæsning af Folkestrejken, vovede de saa at sige nej? Kom de ikke lydigt til Mikrofonen og truede med de skrækkelige Følger, det vilde faa, hvis Folket ikke makkede ret?

Dengang skulde der Mod til at sige nej. Og det danske Folk sagde det. Det sagde nej til Tyskerne trods de gamle Politikere. Trods de besindige, de forsigtige, de lurvede. Folket tog Tingene i deres egen Haand og sagde nej — klart og tydeligt, saa det blev hørt i hele den civiliserede Verden.

Derfor er vi frie i Dag. Derfor er vi en af de forenede Nationer.

Og da Danmark var blevet frit, takket være Folkets Nej til Nazisterne, fandt de forsagte igen deres tabte Mæle. Da man havde skaffet Bertel Dahlgaard Ytringsfriheden tilbage, begyndte han at ytre sig. — Nu er Tiden kommet til at sige nej — raabte han. — Nu maa Regeringen vise Mod! —

Og med Undren og med Smil ser Folket paa Bertel Dahlgaard. Og man tænker paa, at der snart skal være Valg, og hvordan det vil gaa med Hr. Dahlgaard og hans lille Parti, der gerne vil redde Livet som Bivogn til Venstre.

Maaske har Manden virkelig vist en Slags Mod.

Kados.

EN DAARLIG TAK!

Der er megen Surhed mod Modstandsbevægelsens Folk. — Den kommer til Orde Mand og Mand imellem, og den lyser direkte eller indirekte fra Bladenes Spalter. Den vrantne Kritik har vel sit Udspring dels i simpel Mangel paa Forstaaelse af Frihedskampens Værdi, dels — og maaske hovedsageligt — i Misundelse og Minderfølelse.

Frihedskampens Folk har imidlertid Raad til at tage denne Uvilje overlegent, saalænge den kun former sig som de sædvanlige Forsøg paa Forringelse af Motiver og Indsats, men i det Øjeblik den tager Sigte paa at ødelægge et Menneskes Levebrød og knække hans Karriere, maa det være Slut med Tolerancen.

Vi gjorde i »Frit Danmark« Nr. 18 Rede for Dr. Philip Ronnenbergs Sag, der i al Korthed gik ud paa, at denne Mand, Reservelæge paa Herning Sygehus, der har ydet et stort og fortjenstfuldt Arbejde indenfor Frihedsbevægelsen, og som af den Aarsag blev tvunget til at gaa under Jorden, blev afskediget paa ærekrænkende Maade af Overlæge Tølbøll og Sygehusbestyrelsen.

Dr. Ronnenberg har siden Kapitulationen forgæves ventet paa, at hans Forhold skulde glide i Orden — nu har han været nødt til at slukke Haabet: han har definitivt opgivet sin Sygehuskarriere og overtaget en Landpraksis.

Dr. Ronnenberg har det bedste Renommé som Læge, og de, der har haft ham som Kammerat i det illegale Arbejde, kan give ham det samme smukke Skudsmaal. Alle, der kender Ronnenberg vil vide, at hans Indsats i Frihedskampen var dikteret af idealistiske Hensyn, og aldrig havde den Mand forestillet sig, at han paa nogen Maade skulde vinde Fordele ved sin Deltagelse i Frihedskampen. Men i al Beskedenhed havde han ventet, at han, naar Krigen var forbi, skulde faa Lov at vende tilbage til sin gamle Stilling.

Vi har fra Læge Vilh. Andersen, ikast, modtaget et Brev, hvori han gør Rede for Ronnenbergs dygtige og upaaklagelige Virke som Sygehuslæge. Han

tilføjer en Oplysning, som er absolut afslørende for Overlægen paa Herning Sygehus:

»Dr. Ronnenberg havde i meget god Tid underrettet sin Chef, og en Dag sagde han saa: »Nu maa jeg forsvinde.« Hvor paa Overlægen rejste bort (paa Jagt?) paa ubestemt Tid. Selv om det kunde gælde Livet, kunde Dr. R. nu ikke gaa under Jorden, idet han var den eneste, som kunde lede Afdelingen. Efter ca. 4 Dages Forløb kom Overlægen tilbage, og saa forsvandt Dr. Ronnenberg.«

Vi vil vægre os ved at tro, at Tølbøll dengang vidste, hvad han gjorde, vi ønsker ikke at stemple ham som Forbryder; men vi er ikke i Tvivl om, at Overlægen i Dag forstaaer, at han har optraadt i høj Grad dadelværdigt, og at han i Stedet for aabent at erkende dette nu graver sig dybere og dybere ned i sit uretfærdige Had til den, der afgjort har Retten paa sin Side.

En saadan Uforsonlighed kan antage sygelig Karakter, og Overlægen har det sikkert værre med sig selv end hans forhenværende Reservelæge har det; men hvorledes kan det gaa til, at Sygehusbestyrelsen, at Byraadet, at Amtmanden og først og sidst at den offentlige Mening i Herning finder sig i, at Dr. Ronnenberg afskæres fra at opnaa sin Ret?

Taknemlighed er Størsteparten af Frihedskampens Folk vist holdt op at regne med — hvis de nogensinde har gjort det — men en jævnt anstændig Behandling skulde dog i dette Tilfælde kunne gennemtvinges — hvis der ellers var tilstrækkelig Interesse for Dr. Ronnenbergs Skæbne.

Om Straf med positivt Formaal

Af Prof. Stephan Hurwitz.

Jeg vil gerne give Udtryk for min fulde Tilslutning til de Synspunkter, *Mogens Fog* har fremsat i sidste Nummer af »Frit Danmark« angaaende Behandlingen af dem, der dømmes til langvarig Frihedsstraf efter det nye Straffelovstillæg.

De strenge Straffebestemmelser er udsprunget af en voldsom Følelse af Indignation overfor de Landsmænd, der svigtede Sammenholdet paa særlig udfordrende Maade, og Loven viser paa mange Maader, at dens nærmeste Formaal har

været at give denne harmfulde Retsfølelse en autoriseret Udløsning gennem Statens Retspleje og Straffuldbyrkelse fremfor ved privat Selvtægt.

Men al Erfaring viser, at de følelsesbestemte Reaktioner afsvækkes under Tidens Indflydelse. Det kan med Sikkerhed siges, at et køligere Overlæg end den Indstilling, der prægede Lovgivningen straks efter Befrielsen, vil gøre sig gældende i den kommende Tid. Vi møder her den Fare, at en Straffudstaaelse, der baseres paa en streng Fordømmelse, og som ikke tillige har for Øje at indvirke positivt formende og resocialiserende, vil komme i Modstrid med den almindelige Opinion, hvorfra der ikke er noget langt Spring til, at der samler sig Sympati om de domfældte og Uvilje overfor Straffens Gennemførelse.

En saadan Udvikling er saa uønskelig som vel tænkeligt. Men selv om man ikke vil erkende denne Fare eller tillægge den Betydning, er det uden videre klart, at det er i vort Samfunds Interesse paa fornuftigt Maade at forberede Overgangen fra Straffudstaaelsen til Genvindelsen af Friheden. Man behøver ikke at være Kriminalist for at indse, at der ikke kan komme noget godt ud af et System, der ved Hjælp af gammeldags Strafmetoder i Aarevis ophober Forbitrelse og Had hos Fangerne mod det Samfund, de skal vende tilbage til, for derefter uden Prøveløsladelse eller Tilsyn at slippe dem løs paa dette Samfund, berøvet alle borgerlige Rettigheder.

Det er hverken Udtryk for svigtende Retssans eller misforstaaet Humanitet, Blødsødenhed eller andre Svaghedstegn, men simpelthen for en sund Erkendelse paa lidt længere Sigt end Øjeblikkets, naar der snarest muligt slaas til Lyd før, at det bliver rationelle Synspunkter, som kommer til at præge Frihedsstraffen, ogsaa for Landssvigerne.

Vi maa givetvis have de abnorme udsøndret fra de normale, og vi maa ogsaa søge at opbygge et Lejr- og Friluftsarbejdesystem, der bygger paa den nyere Fængselsvidenskabs Erfaringer. En Tilsynsordning for Overgangsperioden fra Frihedsberøvelse til frit Liv er ogsaa absolut paakrævet.

Synspunkter af denne konstruktive Art erkendes ogsaa hos de Mænd, der staar i Spidsen for Retsopgøret i Norge. Vi maa haabe, at Erfaringer vil blive udvekslet paa dette Omraade.

Fra danske Kriminalisters Side vil man ogsaa kunne regne med Bistand af alle gode Kræfter. Vore Erfaringer ligger helt paa Linie med Minister Mogens Fog's Synspunkter, hvis Fremsettelse nu og her maa hilses med Glæde.

FRIT DANMARK

danner sin legale Landsorganisation

Mogens Fog om vore tværpoltiske Opgaver

Paa Frit Danmarks Landsmøde i Aarhus den 15. og 16. September mødtes for første Gang Repræsentanter for faglige og lokale Grupper Landet over — og i Diskussionens Løb kunde det hurtigt konstateres, at der var almindelig Enighed i Ønsket om at fortsætte det illegale F. D. som en legal Landsorganisation.

Denne Organisation blev stiftet — og Minister Mogens Fog fastslog i en Tale Frit Danmarks Maal og Opgaver.

Mogens Fog sagde blandt andet: — Det, der kom til at præge vort Arbejde i den første Tid efter 5. Maj, var Opgøret med dem, der havde svigtet. Det er lykkedes at faa gennemført en Lovgivning, der er 90 Procent tilfredsstillende — men hvad vi ikke har kunnet være tilfredse med, er den Fortolkning og Forvaltning, man har givet Lovene — og her maa vi staa paa Vagt.

Det er givet, at de nationale Forbryderes aandelige Bagmænd ikke kan rammes gennem en Lovgivning — deres Synder lader sig ikke gribe og fastholde i Paragraffer. Men de er lige fuldt skyldige, og her er det vor Pligt at sørge for, at disse Mennesker glider ud af deres Positioner og forhindres i at spille en fremtrædende Rolle i vort Samfund.

Der er sket en Revolution.

Men disse Opgaver, saa vigtige de end er, har dog en negativ Karakter, og de alene kan derfor ikke berettige til en Fortsættelse af Frit Danmark. Vi maa ikke arbejde os ind i et sekterisk Kværanteri, hvor vi kun raaber paa Udrensning, vi maa se klarere, vi maa se Tingene i Fremtidens Perspektiv. Vi, der vil føre Frihedsbevægelsen videre, glemmer ikke, at vi ikke blot kæmpede mod det fremmede Voldsherredømme, men ogsaa for Genoprettelsen af vore nationale Rettigheder og Genindførelsen af Folkestyret.

Det, der er sket i de sidste Aar, er en Revolution. Det er svært at se, naar man selv lever midt i den. Krigen 14—18 betød en Revolution, det kan vi alle se i Dag, og Sporene efter den Krig vi nu har gennemlevet vil gaa langt dybere. Vil nu Frihedsbevægelsen sige Ja til det, der er sket? Vil man tage den Konsekvens af Kampen for Roosevelts fire Friheder, der munder ud i Kravet om Udvidelse af Demokratiet?

Sammenholdet maa bevares.

Vort Program peger paa de Maal, vi skal naa. Om Vejene kan vi ikke altid være fuldt enige, derfor har vi ikke opstillet noget *Partiprogram*. Men da vore Maal ogsaa findes angivet rundt om i Partiernes Programmer, har vi da nogen Berettigelse, kan man spørge. Jo, en tværpoltisk Organisation som F. D. har sin Berettigelse, naar den rummer Folk, der er villige til at gøre en Indsats, som ikke slaar sig til Taals med Valgflæsk, men kræver Realiteter.

Frit Danmarks Medlemmer nærer ikke snævre Valginteresser, de staa sammen paa det, der binder, og ikke paa det, der skiller.

Indenfor den tværpoltiske Organisation, som F. D. er, vil vi videreføre Frihedsbevægelsens Sammenhold og ikke

tabe de Maal af Sigte, som ligger bag vort store Maal, der var Danmarks Befrielse.

Vi kommer igen og igen.

Der staa i vor Formaaalsparagraf, at vi skal virke for Befolkningens politiske Aktivisering — hvorledes skal vi gribe dette an?

Først og fremmest er der Forhold i vor Valglov, der trænger til en grundig Revision. Dernæst maa vi paa alle Maader prøve at gøre Folk forstaaeligt at uden at yde en positiv politisk Indsats, opnaar man ikke at øve Indflydelse paa det politiske Styre.

Indenfor de politiske Partier er der allerede opstillet Folk, der tilhører Frihedsbevægelsen, men maaske er der endnu Chancer for at faa friske Folk ind. Vi maa ikke give tabt hverken i dette Tilfælde eller overfor de Vanskeligheder, som Fremtiden kan bringe — vi maa komme igen og igen i den urokkelige Hensigt at vække Folkets politiske Samvittighed.

Frit Danmark vil i Fremtiden eksistere som Modstandsbevægelsens Organ — ikke som en afsondret Sekt, men som en levende Del af Landets Befolkning.
K. F.

Minister Mogens Fog paa Talerstolen.

Storstadslivets Bagside

Af cand. polit.
Tove Rasmussen

København er fremfor nogen By i Landet Byen med de mange Ansigter. Kommer man som tilrejsende til Hovedstaden, lægger man mest Mærke til den gamle Bydels hyggelige Gader, de festlige Strøggader og de nye Kvarterers moderne Bygninger. Maaske forvilder man sig ud i Vesterbro- eller Nørrebrokvartererne, men selv om man aner — rent intuitionsmessigt — at her staar man overfor uheldige Boligkvarterer, saa naar man i hvert Fald ikke at faa et rigtigt Indtryk af, at dette er Storstadslivets Revers.

Selv en indfødt Københavner vil ikke altid kunne sige, at han kender sin By med dens Lys- og Skyggesider. Byen er efterhaanden blevet saa stor, at Beboerne i den ene Bydel slet ikke kender Forholdene i en anden Bydel. Byen har efterhaanden faaet ligesom flere Byer indeni Byen. Men ikke nok hermed — selv inden for et enkelt Bykvarter vil man finde Bylivsbilleder saa brogede, at man føler det, som gaar man fra en Verden til en anden.

Først og fremmest skal vi dreje om ad Utterslevvej. Der ligger de saakaldte Utterslev Barakker, som ejes af socialt-filantropisk Selskab, men er forpagtede af Københavns Kommune. Det drejer sig om to Grupper Barakker — en rød og en gul Gruppe. Den første, der har Gadenumrene 17—25 med paa-hængte Bogstaver, rummer 40 almindelige toværelers Lejligheder, hvor der under almindelige Lejemaal bor 252 Personer, hvoraf 183 Børn — eller med andre Ord 4,7 Børn pr. Lejlighed. I den anden Gruppe, som har Gadenumrene 27—33 med diverse Bogstaver indenfor, er der 54 almindelige Beboelseslejligheder — 19 paa to Værelser og 35 paa et Værelse. Her er Børnetallet i de to værelers Lejligheder 3,4 og i Etværelseslejlighederne 1,7 pr. Lejlighed.

Her er trangt — baade for den enkelte Familie indadtil og for hele det lille Samfund udadtil — ingen kan foretage sig noget uden at Naboen ved Besked. Ofte er Lejlighederne fugtige — det maa dog indrømmes, at det me-

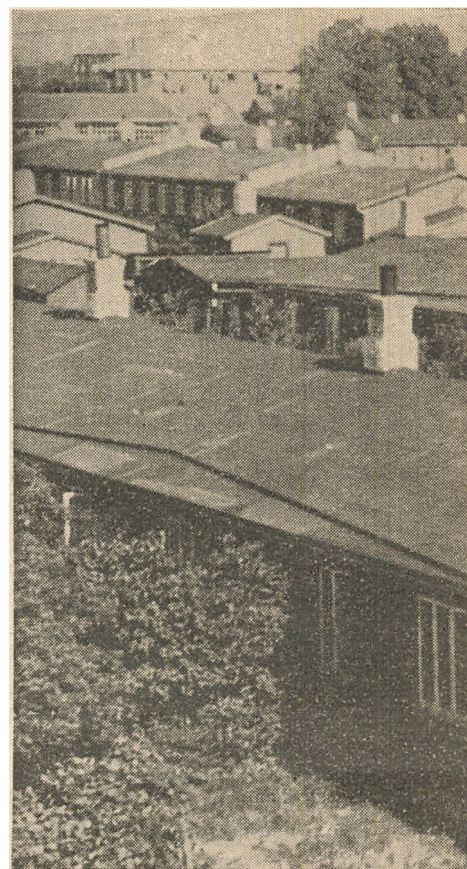
ste af Fugtigheden stammer fra Fortætningsdamp, fordi Beboerne dels ikke er Yndere af aabne Vinduer og dels igennem lange Perioder om Vinteren ligefrem er nødt til at holde Vinduerne lukkede, for derved at passe paa den Smule Varme, de har. Hertil kommer at man ofte maa vaske Tøj og koge Mad inde i Stuen.

Lejlighederne kan være pæne — nogle er det ogsaa — men de fleste er prægede af, at der bor Mennesker, som har droppet alle sociale Ambitioner. Man lader fem være lige.

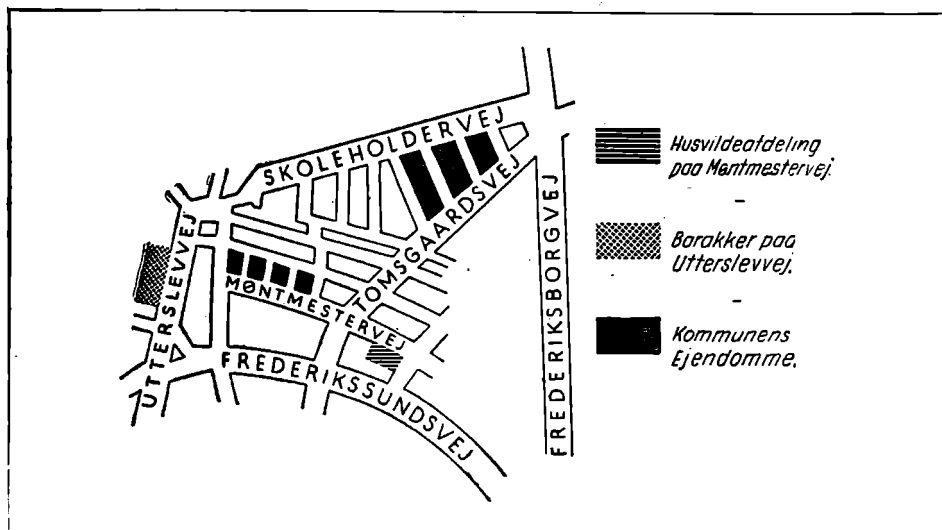
Alle disse Ting i Forening har sat sit Præg paa Utterslev Barakker — og har skabt et Samfund, som føler sig i Modsætningsforhold til de omliggende Karreers Mennesker.

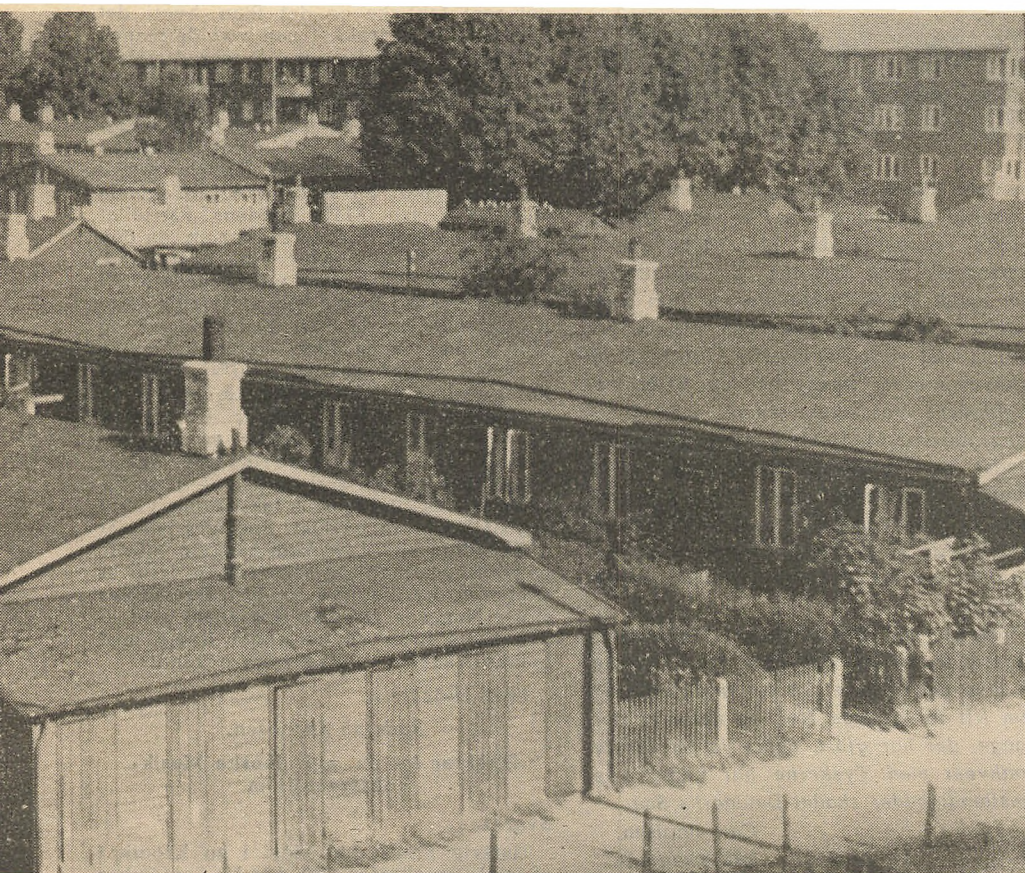
Det er billige Lejligheder, som forresten er meget efterspurgt. Ønsket om Fraflytning er ikke saa stort, som man skulde tro. I mange Familier har baade Forældre og Børn levet hele deres Liv der og er godt tilfredse.

Men selvom der altsaa ikke er Tale om en almindelig Utilfredshed hos de Mennesker, som bor der, maa man sige, at denne Bebyggelse rent boligmessigt set er meget uheldig. Socialt filantro-

Barakkerne paa Utterslevvej.

pisk Selskab har ogsaa ofte ønsket at likvidere disse Barakker, men den stadig eksisterende Boligmangel har umuliggjort Planernes Virkeliggørelse.

Ikke ret langt herfra findes Københavns Kommunes Husvildeafdeling paa Møntmestervej. Der er fem Opgange med tre Behoelseslag, hvor der især indtil for ganske ryelig var myldrede fyldt med Børn. Her mærker man rigtig den alvorlige Boligsituation, som eksisterer i København. Igennem de sidste Aar har man maattet belægge hver Lejlighed dobbelt, saadan at for Eksempel en to Værelses Lejlighed med Kammer paa et vist Tidspunkt har maattet huse to Par Forældre og tilsammen 14 Børn. Altsaa 16 Mennesker i 2½ Værelse! Man fatter de Vanskeligheder, disse Mødre maa have haft med at lave Mad i det fælles Køkken, hvor der kun findes to Gasapparater og ca. 1½ m Køkkenbord.

I sig selv er Husvildeafdelinger et svært socialt Problem, men lettere bliver det ikke, naar der bliver Tale om en saa stærk Udnyttelse af Lokaler,

I det ene Værelse i en Lejlighed i Husvildeafdelingen paa Møntmestervej bor Mand og Kone med 5 Børn.

som her er nævnt. Det bevirker en Svækkelse af Ansvarfølelsen, naar to Familier skal komme overens om Arbejdet i een Lejlighed. Børnene løber ud og ind — der kommer Gnidninger, Uro og Forstyrrelser. Ingen kan leve det daglige Liv, som det helst skal gøre det: med et eget afgrænset Ansvar.

Alt dette sætter sit Præg paa Ejendommen derude. Selve Bygningen er ganske pæn baade indvendig og udvendig. En solid Stenbygning med lyse Lej-

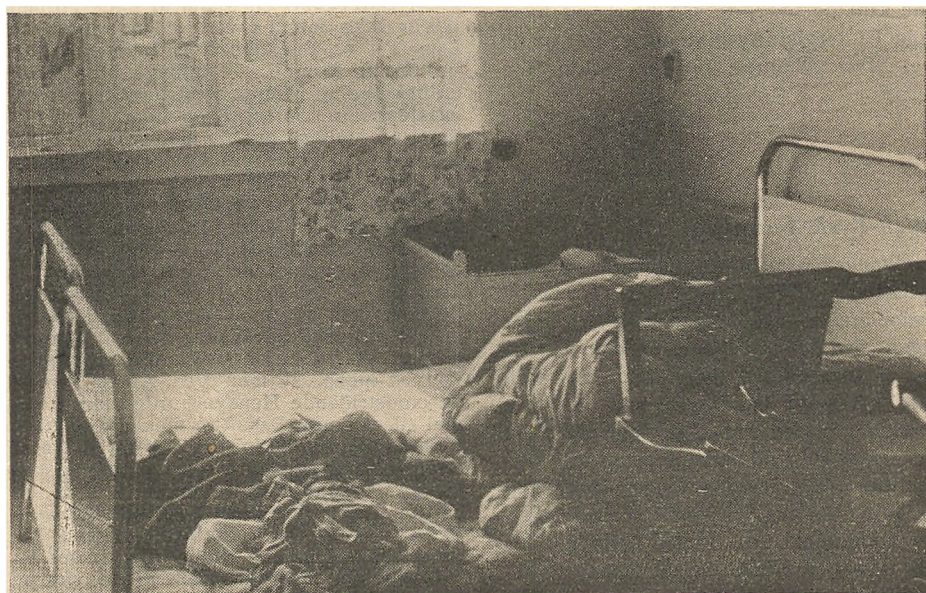
ligheder. Heller ikke Vedligeholdelsen kan der klages paa, men det siger sig selv, at Ødelæggelserne er store, især har de været store i de senere Aar. De færreste Beboere har Sans for at paa-se, at Børnene ikke ødelægger mere end højst nødvendigt. Desuden kører man træet i et saadant Liv — ~~mit~~ og dit bliver udviskede Begreber, Fattigdommen gør Tingene endnu vanskeligere. Man længes efter at være sig selv.

Socialt set rosværdigt, men ...

Gaar man op ad Møntmestervej, tværs over Tomsgaardsvej, kommer man paa højre Haand til en Række Bebyggelser, som er opført af Københavns Kommune i Trediverne. Det er altsaa Ejendomme, som er byggede som Led i den nye Boligpolitik. Selve Placeringen er ganske hyggelig — grønne Græs-bælter strækker sig ind imellem Stokkene og danner Gader. Socialt set er det rosværdigt, at Lejlighederne er meget billige, men ser man med boligpolitiske Øjne paa Bebyggelsen, maa man være mere forbeholden i sin Ros, idet det overvejende drejer sig om to Værelses Lejligheder med det beskedne Areal af 42—48 m². Enhver, der har lidt Begreb om Arealer, ved, at Lejligheder paa denne Størrelse er meget smaa.

Ikke desto mindre bebos et ikke ringe Antal Lejligheder af Familier med 5—9 Børn. Her er skabt et alvorligt Boligproblem. I adskillige Tilfælde kan man tale om stærkt overbefolkede Lejligheder — en Kendsgerning der ikke rokkes af, at der i andre Lejligheder

(fortsættes Side 16)

BREVE TIL F. D.

Kontorchef Peschardt havde Ansvaret.

I »Frit Danmark« Nr. 5 omtales i Indledningen til en Artikel om Rektor Galsters Suspension og Dr. la Cours Afskedigelse en Episode fra St. Jørgens Gymnasium i April 1941, hvori jeg var indblandet, og som førte til, at jeg blev fjernet fra min Stilling i næsten 4 Måned. Bortset fra den uvæsentlige Fejl, ifølge hvilken man tillægger mig at have revet Billetter i Stykker i de forsamlede Elevers Paasyn, hvor jeg i Virkeligheden nøjedes med at antyde, hvad Eleverne burde gøre ved de udelte Billetter, slaar »Frit Danmark« i sin Omtale ned paa det centrale i den ellers ubetydelige Episode, nemlig Hr. Kontorchef Peschardts Andel i Sagen og dens Følger. Men i det sidst udkomne Hefte af »De fem lange Aar« gives der Side 233 n.—234 ø. en Fremstilling, der i høj Grad forplumrer Sagens rette Sammenhæng, hvorfor jeg ikke kan lade være at protestere, idet det her siges, at jeg blev suspenderet, efter at Tyskerne havde gjort Forestillinger i Undervisningsministeriet. Paa Intet Tidspunkt har Tyskerne haft med Sagen at gøre, og hele Ansvaret hyller paa Kontorchef Peschardt, der under Paaberaabelse af sin Stilling i Udenrigsministeriet laade et Pres paa Skolen og dermed paa Undervisningsministeriet, efter min Mening et groft Eksempel paa Embedsmisbrug og udansk Optræden, som det maa blive Tjenestemandsdømstolens Sag at tage Stilling til.

Man kan maaske undre sig over, at Skolemyndighederne ikke dengang afviste Hr. Peschardts Indblanding blankt; men man maa huske, at det skete i 1941, hvor kun de færreste saa klart, og hvor ogsaa Undervisningsministeriet kæmpede sine Afværgekampe for at holde Tyskerne.

Folmer Jensen,
Adjunkt.

Dansk-Tysk Forening.

I Nummer 16 af »Frit Danmark« fandtes et Indlæg i Diskussionen om den mest usmagelige af alle Organisationer under Krigen, den »Dansk-Tyske Forening«. Det blev af Indsenderen hævdet, at Bestyrelsens Medlemmer skulde have vist en resværdig Optræden ved at paatage sig disse Hverv som Bestyrelsesmedlemmer. Det kan dog ikke være oprigtigt ment. Husk dog paa, hvem der var Formænd for de forskellige Afdelinger. Nej, denne Forening har gjort ubodelig Skade og ført mange ubestuede Sjæle i Ulykke. Naar de store

»Navne« kunde melde sig til Tjeneste for Tyskerne gennem denne Forening, ja, saa maatte vel ogsaa den lille Mand gaa i Samarbejde med Fjenden. En Opfattelse, som vandt stærk Udbredelse og kun blev standset ved Modstandsbevægelsens og ikke mindst »Frit Danmark«s Indsats. Man behøver kun at tænke paa de Referater, Dagbladene var oversvømmet med hver Gang, der var Møde i Foreningen, og ikke mindst paa Billedreportagen, hvor vore højeste Embedsmænd med Fruer sad omgivet af Værnemagten i fuld Uniform ved veldækkede Borde for at forstaa, hvor farligt det var for Udviklingen med denne Forening.

Maaske har Bestyrelsens Medlemmer været ude for et vist Pres for at træde til, men det er givet, at det trods alt stod dem frit for at sige Nej, og dette er der mange, der har gjort, deres Ja og senere Samkvem med Tyskerne har under alle Omstændigheder skadet Danmarks Sag.

Carl Poulsen,
Repræsentant.

Ondsindet Karikatur.

Netop fordi jeg med Beundring følger Bladet og glæder mig over den høje Luft, der gaar gennem dets Artikler, føler jeg mig foranlediget til at udtrykke min alvorlige Beklagelse over de ondsindede Karikaturer af Professor Hartvig Frisch. Enhver kan forstaa Frihedsbevægelsens Harm over det uheldige Udtryk »Mord«. Ordet betød i tidligere Tids Jura simpelthen »overlagt Drab«; men siden har Menigmands Opfattelse sejret: der klæber ved Ordet »Mord« noget moralsk særlig graverende, hvorimod »Drab« er mere neutralt. Enhver, der hørte Professor Frischs Betoning af Ordet under Radiodiskussionen, maatte kunne forstaa, at det var »Drab«, han mente. Gid han blot straks aabent havde erkendt, at han havde grebet fejl i Udtrykket; en Mand af hans Format bliver ikke mindre ved at indrømme en Lapsus i en Samtale, hvis hele Karakter var lovlig formløs. — Tilbage bliver dog en beklagelig, vistnok dybtgaaende, Uoverensstemmelse Parterne imellem. Efter mit Skøn er Drabene paa de modbydelige Stikere en fuldt berettiget og moralsk forsvarlig Handling; det vides, hvor mange Skrupler Frihedsbevægelsen gjorde sig, inden den greb til denne Udvej, og hvordan det stadig indskærpedes, at der intet var at hovre over, naar en Stikker blev likvideret — det helt træffende Udtryk —, ligesom man søgte at tage alle Faktorer, ogsaa mulige Repræsalier, med i Betragtning. I et frit Land maa enhver jo have Lov at mene, at man ved Afvejelsen af de modstridende Hensyn burde være kommet til et andet Resultat; men det er fuldt forstaaeligt, naar Mogens Fog og andre af Bevægelsens ypperste Mænd saares ved fra en Personlighed af Vægt at høre en Kritik, der drager deres Ansvarsfølelse i Tvivl, navnlig da i Forbindelse med Betegnelsen »Mord«. — Imidlertid er der en dybtgaaende Forskel mellem de skarpe Divergenser under en saglig Diskussion om

det rent taktiske og det Plan, hvori det hele er blevet trukket ned ved de mange usaglige og tendentiøse Presseudtalelser for og imod. — Nu maa en Karikaturtegner jo have en bred Margin og bør næppe tages altfor højtideligt, men det er ikke første Gang, Karikaturisten i »Frit Danmark« maa siges at ligge under Bladets øvrige Standard. Hvor tør man vove at frakende Hartvig Frisch Modl Medens Flertallet herhjemme først forstod Nazismen, da den udspyede sin Gift over vort eget Land, var Hartvig Frisch dens uforfærdede Modstander lige fra Begyndelsen. Hvis de store Kulturlande havde haft hans Indøigt og Mod, kunde mange Ofre — ogsaa Danmarks — have været sparet. Hartvig Frischs Kamp gælder det fundamentale, det almene menneskelige, hvori enhver Bevægelse, ogsaa en national, bør bunde, og det storslaaede ved Danmarks Frihedsbevægelse ligger ikke mindst deri, at den — al smaaelndet Kritik til Trods — faktisk har været sig alt Udspring bevidst. Forsøger man at nedværdige en Mand som Hartvig Frisch, nedværdiger man sig selv. Netop dette er sket ved Karikaturen i »Frit Danmark«s sidste Nummer. Det kan et saadant Blad — der ellers fører en berettiget Kamp med blanke Vaaben — ikke være bekendt.

Med Højsættelse

Rudolph Simonsen,

Direktør for det kgl. danske Musik-
konservatorium.

Svar:

Hartvig Frisch har sidst i en Kronik i »Social-Demokraten« for den 13. September fastholdt Udtrykket Mord om Stikkerlikvideringerne. Han har følgelig, som det ogsaa tydeligt fremgaar af den Kronik, ikke »grebet fejl i Udtrykket«.

Red.

Dr. Ronnenberg maa rehabiliteres.

Man fyldes med dyb Harm ved at høre, hvad der er overgaaet Dr. Ronnenberg, det er jo en Skændsel. Er det virkelig muligt, at man kan behandle en Mand, der har øvet aktiv Indsats i Frihedskampen paa denne Maade? Denne Sag kan paa ingen Maade være afsluttet, Dr. Ronnenberg maa rehabiliteres! Vi i Frihedsbevægelsen har ikke ønsket personlig Vinding, men ingen skal paa Grund af sin Indsats have forringede Vilkaar. Akcepterer vi dette een Gang, da mister vi ikke blot vor Selvagtelse, men kommer ogsaa ind paa en Linie, vi absolut ikke kan godkende. Derfor maa og skal en Sag som denne føres til Ende med fuld Oprensning for Dr. Ronnenberg.

Clara Wøtte.

Krav om rene Linier.

Maa det være mig tilladt paa fleres Vegne at slaa fast, at Redaktionens Svar paa Inspektør Plenges Indlæg ikke er noget Svar. Der mangler i høj Grad en Tilføjelse om, at rette vedkommende vil blive anmodet om at foranstalte en Undersøgelse og eventuelt — Udrensning.

Det er jo saaledes, at det i Artiklen paa klagede Forhold giver Anledning til at drage adskillige Paraleller. Vi er flere, som kender Folk, der »kørte med Tysklands-toget«, endda saa langt som til Holdepladsen før Endestationen og dér fik Plads i Frihedsbevægelsens modgaaende Ekspres.

Inspektør Plenge har fuldkommen Ret 1, at »vi mange Danskere, der ikke har vist Heltmod, men heller ikke har skiftet Holdning, eftersom Vinden blæste, med Rimelighed kan forlange« rene Linier.

Dette Forlangende stiller vore unge Venner, der virkelig var aktive i Frihedsbevægelsen, endda med større Kraft, naar vi taler med dem, omend i knap saa urbane Vendinger.

C. G. Swensson,
Skattekontrollør.

Vi henviser til nedenstaaende Svar, som Lederen af Studenternes Efterretningstjeneste, Arne Sejr har sendt os. Red.

Landets Økonomi i Støbeskeen.

Kreditforeningsdirektør Orla Buhl skriver i F. D. Nr. 18 om Landbrugets Økonomi. En Ting forekommer det mig, at Direktøren ikke har taget i Betragtning, og det er den Egenkapital, som næsten alle Ejere af Landbrugsbedrifter er i Besiddelse af. Lad os tage et praktisk Eksempel. Jeg saa i Foraaret paa en lille Gaard, som jeg tænkte paa at købe. Forholdene var følgende:

Størrelse: 18 Tdr. Land, stor og god Besætning.

Ejendomsskyld: 26.000 Kr.

Købesum (Sælgerens Forlangende):

72.000 Kr. (4000 Kr. pr. Td. Land).

Prioriteter: 110 pCt. af Ejendomsskylden: 28.600 Kr.

Udbetaling: 35.000 Kr.

Tidl. Ejer vilde lade staa som en ikke tinglyst Prioritet: 8400 Kr.

For at købe en saadan Ejendom er en Egenkapital paa 35.000 Kr. nødvendig. Kan man ved Forhandling faa Prisen sat noget ned (5—10.000 Kr.), saa er en Egenkapital af samme Størrelse som den tinglyste Ejendomsgæld dog nødvendig. Og paa slige Betingelser bliver der mig bekendt meget ofte hændt.

Ved Siden af denne Egenkapital skal der naturligvis være en Driftskapital, f. Eks. i Form af en Kassekredit, selv om den for mange unge i Starten er forbausende lille.

Nu er Spørgsmaalet: Skal Egenkapitalen regnes med til den Landbrugsgæld (eller Landbrugskapital), der nødvendigvis skal forrentes, og hvorom Direktør Buhl siger, at hvis Priserne bliver saa smaa, at den ikke kan forrentes, »vil vist alle være enige om, at der bør ydes Landbruget Hjælp.« Efter min Mening vil det være det glade Vanvid at regne Egenkapitalen og »den ikke tinglyste Prioritet« med til den Landbrugskapital (-gæld), der skal forrentes, for at undgaa en Samfundskrise. Begge disse Poster, mener jeg, kan uden videre nedskrives med 80—100 pCt. uden Samfundskrise. Og med et saadant Perspektiv for Øje vil Landbruget let kunne tage den nødvendige Prisnedgang. Lad os imidlertid begynde i den rigtige Ende og tiller først sætte Komprisen ned.

Knud Nordgaard,
Havebrugscand.

Kvinderne og Valget.

Efter forgæves at have forsøgt at faa en Række af sine kvindelige Medlemmer til at stille sig til Valget, har et politisk Parti henvendt sig til Kvindebevægelsen for at bede denne paavirke de foreslaaede Kandidater til at lade sig opstille.

De fleste af Partiets Medlemmer, deriblandt mange Kvinder, havde deltaget i Frihedskampen med stor Iver, men i hvor Landet skulde vindes paa en fredeligere Valplads, havde kun faa Lyst til at være med.

Der er talt meget om Kvindernes Indsats i Frihedskampen, om deres Mod og

Kammeratskab, og der er tænkt meget paa, hvorfor de ikke kom med i Regeringen og paa Talerstolene, da Friheden skulde fejres. Naar man taler med forskellige derom, faar man forskellige Svar, der dog næsten alle munder ud i, at Mændene vil jo saa gerne til, og at naar det gælder om at besætte Pladserne, saa hører Kammeratskabet op.

Men jeg har dog hidtil tænkt mig, at selv om Krigsaarene ikke har givet sig saa mange synlige Resultater for Kvindernes Vedkommende, saa havde de dog skabt en dybere Forstaaelse af det Samfund, der blev kæmpet for og vakt baade en Kærlighed og en Kritik, som vilde give sig positive Udslag, naar Valget kom.

Det er naturligvis ikke saa spændende at arbejde for Kvindesagen eller drøfte Valgprogrammer, og Partiernes sætter jo gennemgaaende Kvinderne op paa usikre Pladser, men den Kvinde, der har klar sig godt ved Vælgermøderne denne Gang, er ikke saa let at komme udenom til det næste Valg, der maaske ikke lader vente saa længe saa sig.

Mange Kvinder undslaa sig, fordi de ikke har Hushjælp, der kan varetage Arbejdet i Hjemmet, men om galt skal være, kan man vel gøre som andre Steder i Verden og skaffe Hushjælp til Kvinder med særlig kvalificeret Arbejde.

Vi har hidtil klaget over, at Partiernes ikke opstillede Kvinder. Nu er der et Parti, der er klar over sine Pligter i denne Refning, og saa maa det lede med Lygter efter Kvinder, der vil lade sig opstille.

Hundreder af Kvinder har i disse Aar taget Del i Opgaver uden for Hjemmet. De har glædet sig ved at tage Del i et samfundsnyttigt Arbejde, nu maa de ikke svigte.

Bodil Begtrup.

Afklaring efter Valget?

Da Modstandsbevægelsens Folk under Besættelsen enedes med de gamle Politikere om at gaa ind i den nuværende Regering, var det vel i Haabet om at skabe Ro i en vanskelig og farlig Overgangstid. Rigsdagen af 1943, som denne Regering skulde træde frem for, maatte for Modstandsbevægelsens Repræsentanter staa som en Forsamling valgt i Strid med Grundloven, og ikke lovliggjort ved at man paa fri Haand erstattede et Par Nazister med et Par Kommuniste. Den nusidende Rigsdag er hverken Udtryk for Folkevilljen af 1943 eller 1945. Der var vel nogle naive Sjæle, som troede, at denne Rigsdag i Bevidstheden herom vilde lade sig behandle som en Flok Yes-men, der hurtigt vilde vedtage de Lovkomplekser, som Regeringen fremlagde, for derefter ved et Valg at afløses af den ny Tids Mænd. Naar det nu er gaaet helt anderledes, naar de sidste Maaneders Lovgivning har ført til, at man nu straffer med mindst 4 Aars Fængsel de aandelige Undermaalere, der for nogle Aar siden gjorde, hvad Datidens og Nutidens ledende Politikere billigede for ikke at sige opfordrede til, saa ligger Ansvaret herfor lige saa fuldt hos Modstandsbevægelsens Repræsentanter i Regeringen som hos de gamle Politikere. Der breder sig Dag for Dag en stadig dybere Forstaaelse af, at der her begaas en horribel Uretfærdighed. Hvad vil det sige, at man forlanger, at disse Kumpåner fra Frikorpset skulde have forstaaet, at Regeringen handlede under Tvang, at de skulde have kunnet læse

mellem Linierne. Mange af dem har svært nok ved at læse paa Linierne. Nej, man kunde have forlangt, at Politikerne dengang havde forstaaet, hvad en af dem — Højesteretsassagfører Hasle — nu har forstaaet, at Danmark vilde tage Skade paa sin Sjæl; man kunde have forlangt, at de samme Mænd, som med deres »modusvidendi-Politik« lakkede enfoldige paa Glatis, ikke nu sad uforstyrrede i Rigsdagen og vedtog strenge Love mod dem, som »handlede ud fra en Idé og satte deres Liv ind derpaa«, som Justitsministeriet i 1942 udtrykte det. Man kunde ogsaa have forlangt, at Modstandsbevægelsens Ministre havde sagt, at Retfærdighed i denne Form og denne Rækkefølge kan vi ikke bruge. Som det gaar nu, fortsættes den Forvirring af Retsbegreberne, som Landets Justitsminister og Højesterets Præsident under Besættelsen skabte. Og er der større Grund til at vente nogen Afklaring efter Valget? Enhver opmærksom Iagttagelse maa i denne Tid føle sig slaaet af den stigende Forvirring overfor Valget blandt dem, der ikke vil stemme paa de to »Modstandspartier«. Forvirringen er saavist ikke formindsket ved fremstaaende Modstandsfolks Indtræden i de gamle Partier. Er der noget, som ligger klart for Dagen, saa er det dette: der er ikke sket noget Sindelagsskred i disse Partier; det er de gamle Toner, som med meget smaa Varianter lyder fra de gamle Læber. Skulde nogle faa nok saa fortræffelige Mænd fra Modstandsbevægelsens Rækker have Chance for at fremkalde en gennemgribende Ændring her, en Fornyelse indefra? Wer dass glaubt, kriegt ein Thaler! Nej, der maa sættes en fri, uafhængig Opposition ind i Rigsdagen; en Opposition, som ikke i lukkede Partimøder modtager Parolen og nede i Salen stemmer derefter, uanset hvad der under Debatten maatte blive sagt. Det er fuldt forstaaeligt, at man inden 5. Maj var imod at danne et Parti af Modstandsfolk, foruden de to, vi allerede har. Som Udviklingen siden 5. Maj har været, er det i stigende Grad blevet paakrævet, at der udenfor disse to Partier opstilles uafhængige Folk, som kan samle de mange ellers hjemløse Stemmer. Sker det ikke, vil Valget efterlade en Uklarhed, som kunde have været undgaaet.

Kjeld Tørning,
Overlæge, Dr. med.

ET SVAR

Paa Foranledning af Hr. Jørgen Pien-ges Artikel i »Frit Danmark« for 8. Sept. ønsker vi at fremkomme med flg.:

Karl Bjarnhof blev i Efteraaret 1943 efter en Henvendelse fra os Medlem af Ledelsen for Studenternes Efterretningstjeneste, og han havde paa dette Tidspunkt i mere end et Aar været Medlem af Bladudvalget, han har ledet vores hemmelige Radiotjeneste, og da der blev etableret Samarbejde mellem S. E. og Ringen, blev Karl Bjarnhof vores Repræsentant i Ringens Hovedbestyrelse.

Skulde der mon ikke kunne findes mere nærliggende nationale Opgaver — ogsaa for Forstander Plenge paa det kgl. Blindeinstitut, med hvilken vi overhovedet ikke ønsker at indlade os i Diskussion — end at kæmpe med Sten efter en Mand, som ikke er vejet tilbage fra at løbe en betydelig personlig Risiko, og hvis Arbejde under Besættelsen har aftvunget Respekt, ikke blot indenfor S. E., men i alle Kredse, han fik Berøring med.

P. C. V.
Arne Sejr.

Har vi glemt dem - ?

De venstreorienterede og Sydslesvig

Af Bibliotekar, cand. mag. Vibeke Ammundsen

Man kan ikke undgå at bemærke, at det brændende sydslesvigske Spørgsmaal møder mindst Interesse i de venstreorienterede Kredse, hos Kommuniste og Socialdemokrater. Hvad er Grunden hertil? En rent følelsesmæssig Aversion mod alt, hvad der kan smage blot paa mindste Maade af Chauvinisme, eller en Ulystfølelse mod at bebyrde Landet med flere Problemer end dem, vi allerede har at tumle med, eller eventuelt en Overbevisning om det haabløse i at beskæftige sig med Spørgsmaalet? Det er nedslaaende at bemærke den manglende Interesse netop i de Kredse, som paa mange Felter tæller de mest handlekraftige Mænd, og som med deres Arbejdsprogram netop giver de største Løfter for Fremtiden.

Har vi Lov til at affeje Sydslesvig-Spørgsmaalet som Chauvinisme, som om det blot var et Udslag af national Forfængelighed? Selve det Faktum, at Sagen har en national Side, burde ikke kunne virke afskrækkende paa Folk, der ved deres Indsats i Modstandsbevægelsen har været med til at yde Fædrelandet de største Tjenester; det vilde i alt Fald stille deres Krav om at bevare Danmark som en »Nationalstat« i en noget barok Belysning. — Men har Modstandsbevægelsens Kamp under Besættelsen, vor Kamp mod Nazismen, iøvrigt ikke Ret til at fortsætte som en naturlig Kamp for Demokratiet? Og er Kampen for Sydslesvig ikke i Virkeligheden en Indsats for Demokratiet, der er Ofre værd?

Sydslesvigernes eget Ønske om Løsrielse fra tysk Overherredømme og nærmere Tilknytning til Danmark betragtes af mange som ren og skær Konjunkturpolitik. Og i en Del Tilfælde er der naturligvis noget om det. Men man kan ikke se bort fra, at hos mange har Tysklands Optræden i de senere Aar skabt en Lede ved tysk Mentalitet, som den har givet sig Udslag i Nazismen, en Lede, som det egentlig er naturligt for disse Folk at føle, da de færreste af dem som bekendt er Prøjsere. Og vi har her i Danmark ikke Lov til at bebrejde Sydslesvigerne, at de ikke allerede i 1920 følte sig som Danskere. Hvordan skulde de kunne det efter alle de Forsømmelser, den danske Stat gennem Generationer havde gjort sig skyldig i overfor denne Landsdel? De har aldrig med nogen som helst Ret kunnet have Tillid til, at den danske Stat vilde have Mod og Evne til at optræde som Be-

skytter for deres Interesser.

Naar vi betragter Ændringen i Sydslesvigerne Indstilling overfor Danmark, maa vi ikke se bort fra, at Ændringen ogsaa i nogen Grad kan skyldes os selv. Den Modstandsand, der voksede op under Besættelsen, har givet Staten Danmark et ganske andet Ansigt, end den havde i 1939. Det modløse i vor Karakter har veget Pladsen for det frygtløse. Og Frygtløshed er ikke nødvendigvis det samme som Letsindighed. Vi vinder unægtelig i højere Grad vore Omgivers Respekt ved at optræde som Forsvarere af Demokratiet, end vi gjorde i vor tidligere Rolle som et forkælet Barn af Demokratiet.

Danmark har en Opgave i Sydslesvig; den bestaar nok saa meget i at gøre Sydslesvigerne til Demokrater som i at paastrykke dem den danske Nationalitets Stempel. Lykkes Demokratiseringen for os, vil Nationaliseringen maaske ganske naturligt følge i dens Spor; men skulde dette sidste ikke ske, var Ulykken vel heller ikke saa stor, hvis vi blot kunde leve Side om Side i Venskabelighed og demokratisk Fordragelighed. Man kan naturligvis hævde, at dette Maal gælder Forholdet til Tyskland som Helhed, og at der derfor ikke er nogen Grund til for Danskerne at foretage nogen Særaktion i Sydslesvig. Men helt saa enkelt er Problemet nu ikke. Vi har den store Chance at være i Berøring med en Folkegruppe, der positivt ønsker Paavirkning af dansk Kulturliv; og vi har ikke Lov til at se bort fra, at Ønsket for manges Vedkommende sikkert er oprigtigt ment. Hvad det øvrige Tyskland angaar, stiller Sagen sig ganske anderledes. Man har ikke noget videre levende Indtryk af, at Menigmand der har forstaaet, at Tyskland har fejlet, rent moralsk.

Skal imidlertid Bestræbelserne for dansk Kulturpaavirkning i Sydslesvig have Chance for at lykkes, maa det være en absolut og uomgængelig Nødvendighed, at den seneste Tids mange Tilflyttere til Sydslesvig fra Østprøjsen fjernes. De er ikke positivt indstillet overfor Danmark, og vil til sin Tid virke som Brøndforgiftere mod alle Bestræbelser fra dansk Side. Man maa ikke glemme, at Østprøjsen har været et af Nazismens Hovedarnesteder. Ethvert Forsøg paa at behandle dette Folk paa samme Maade som Sydslesvigerne vil vise sig virkningsløst. Øst-

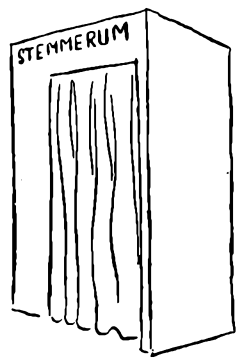
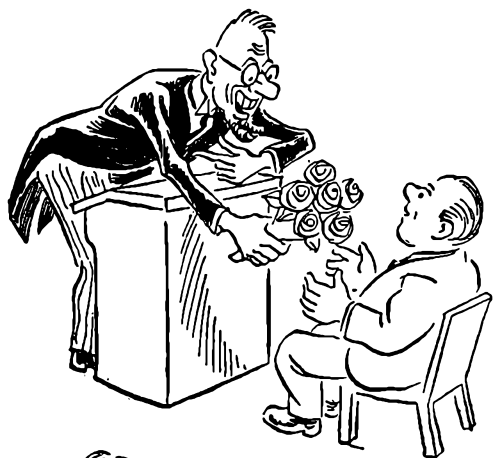
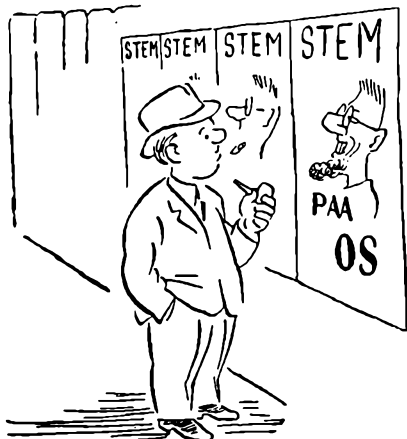
prøjserne vil være Modstandere, hvor Sydslesvigerne vil være velvillige Iagttagere, og maaske med Tiden endog være Tilhængere. Det vilde være en smuk Tanke, om vi ogsaa kunde yde et væsentligt Bidrag til Demokratiseringen af de tilflyttede Østprøjsere. Men vi maa se vor Begrænsning i Øjnene. Vi magter ikke Opgaven, ikke mindst fordi den kræver en ganske anden Fremgangsmaade end vor Holdning overfor Sydslesvigerne kræver. Hvad der vilde virke som Medicin paa den ene Part, vilde virke som Gift paa den anden.

Sydslesvigs Demokratisering! Er det Fantasteri? Hvem er Fantasterne? Tilhængerne af et dansk Arbejde i Sydslesvig findes ikke mindst i Sønderjylland, den Landsdel, der alene ved sin geografiske Belliggenhed skulde rumme de Mennesker, der har nærmest Tilknytning til Spørgsmaalet. Sønderjyder, der daglig har Nationalitetsproblemerne inde paa Livet, kan ikke affærdiges som Fantaster i det sydslesvigske Spørgsmaal. — Men selvom Opgaven i mange Danskeres Øjne ser haabløs ud, saa skulde vi dog have lært et og andet af Besættelsen. Har vi ikke tidligere givet os i Kast med Opgaver, der saa haabløse ud? I Modstandsbevægelsens første Tid skulde man være Fanatiker, ja nærmest Fantast, dersom man vilde gøre sig Haab om nogensinde at vinde i den Krig paa to Fronter, som vi dengang havde, Fronten mod Tyskerne og mod den danske Defaitisme. Men selvom man kun i de lyseste Øjeblikke turde haabe paa et gunstigt Udfald af Kampen, gjorde man det, man ansaa for sin Pligt, for Sagens Skyld — og for sin egen Samvittigheds Skyld. — Og er det sydslesvigske Spørgsmaal ikke en ny Kamp værd?

Vor fremtidige Stilling til Tyskland giver ogsaa Anledning til Betæneligheder for dem, der ønsker at arbejde for Sydslesvig. Men som det saa træffende er sagt af en af Sagens Forkæmpere, saa kan det være lige meget, hvordan vi optræder overfor vor store Nabo i Syd: Vrøvl faar vi under alle Omstændigheder.

Selvfølgelig kan man ikke se bort fra, at vort Arbejde for Sydslesvig kan mislykkes. Men Besættelsestiden har givet os Mod til at gaa i Gang med tilsyneladende haabløse Opgaver. Og selvom Resultatet ikke ganske skulde svare til Forventningerne, saa er et lille Resultat dog bedre end intet Resultat. De Kræfter, man sætter ind paa en god Sag, er aldrig spildt. Og netop Danmark, som i Forhold til de fleste andre europæiske Lande er sluppet nogenlunde billigt gennem Hitlers Ragnarok, burde have Livskraft nok til at gaa i Gang med en Opgave, der ligger udenfor vore egne, snævre indenrigspolitiske Omraader. Derfor maa de Kredse af Befolkningen, der kan mønstre nogle af dens stærkeste Kræfter, heller ikke vige tilbage for nye Ansvar.

VÆLGEREN

ATOMBOMBENS PERSPEKTIVER

(fortsat fra Side 2)

kærnerne derefter Neutroner, og disse kan da frembringe nye Spaltninger, naar de rammer de omgivende Kærner. Disse udsender derved atter Neutroner, som kan spalte nye Kærner og saaledes videre, hvorved der opstaar hvad man kalder en Kædereaktion. Naar de benyttede Stofmængder er under en vis kritisk Størrelse, kan der ganske vist nok opstaa saadanne Kædereaktioner, men disse kan ikke løbe ret langt videre af sig selv, idet der slipper saa mange af de frembragte Neutroner ud i den omgivende Luft, at Kædereaktionen afbrydes og Spaltningsprocessen altsaa gaar i Staa. Bringer man derimod blot to eller flere Stykker af Uran 235 eller af Plutonium, som hver for sig er under den kritiske Størrelse og derfor ganske ufarlige, i nær Berøring med hinanden, vil tilstrækkelig mange Neutroner forblive indenfor det samlede Stykke, saaledes at Spaltningsprocessen, der oprindeligt startede af sig selv, nu fortsætter i stadig hurtigere Tempo og ikke gaar i Staa, før alt Uranet er spaltet, d. v. s. Eksplosionen er indtraadt.

Saa vidt Atombomben. Som det vil ses, er den megen Tale om Atombombens »Hemmelighed« noget misforstaaet, idet »Hemmeligheden« i det væsentlige bestaar i det rent tekniske Problem i tilstrækkelig stor Mængde at udvinde de to nævnte Stoffer af det naturligt forekommende Uran. Dels er Metoderne hertil i Princippet velkendte, dels forekommer Uran flere Steder paa Jorden, men Amerika er blot i Øjeblikket det eneste Land, der besidder produktionsdygtige Fabriker.

Naar man nu kan udnytte Atomenergien til Bomber, kan man vel ogsaa udnytte den til fredelige Formaal? Ja, lad os haabe det, men saa ligetil er det nu ikke, da det her som paa alle andre Omraader er adskilligt lettere at ødelægge end at bygge op. Det fysiske Problem er her, som det vil forstaaes af det foregaaende, at faa de nævnte Kærnespaltningsprocesser til at forløbe mindre hurtigt uden dog at gaa i Staa, altsaa forløbe som en sædvanlig Forbrænding, saaledes at man kan faa den frigjorte Energi under Kontrol paa en tilstrækkelig praktisk Maade. Hvis

Atomenergiens Udnyttelse havde vist sig kun at være mulig paa Grundlag af en Fabrikation af Uran 235, vilde den nye Energikilde ganske vist være uhyre værdifuld som den yderst koncentrerede Energikilde den er, men den vilde ogsaa være yderst kostbar, og den vilde da næppe kunne konkurrere Jordens øvrige Energikilder ud, undtagen til specielle Formaal, hvor Omkostningerne er underordnet.

Der er imidlertid en anden Mulighed, som Fysikerne ogsaa har arbejdet med i de sidste 5—6 Aar, nemlig at bruge Uranet i den Form, hvori det findes i Naturen. Erfaringen har dog vist, at der hertil kræves, at de Neutroner, der udløser Spaltningsprocesserne, gøres langsomme, og dette sker enten ved at de ledes gennem Grafit eller, som Tyskerne synes især at have forsøgt, gennem en Form af Vand, det saakaldte tunge Vand. (Dette har sit Navn fra, at den Brint, hvoraf Vand delvis bestaar, her er erstattet af en anden Form for Brint, der er dobbelt saa tung som sædvanlig Brint). Ved Fabrikationen af det før nævnte Plutonium er det faktisk lykkedes at frigøre Atomenergien paa denne Maade. Hvis man kan opnaa at kontrollere og udnytte denne Energiudvikling paa en tilstrækkelig praktisk og økonomisk Maade, der samtidig afskærmer den for de ovenfor nævnte farlige biologiske Bivirkninger, vil denne Energikilde være yderst effektiv. For at give et Begreb herom kan nævnes, at den Energi, der teoretisk kan udvindes af 1 Ton Uran, er lige saa stor som den, der kan udvindes ved fuldstændig Forbrænding af 2,5 Millioner Tons Kul, d. v. s. over Halvdelen af Danmarks Førkrigsforbrug af Kul! En Oceandamp vilde altsaa kunne drives i Aarevis med en enkelt Ton Uran, og endda vilde Brændslet næsten ingen Plads optage sammenlignet med det nuværende! Det er indlysende, hvilke umaadelige tekniske Perspektiver dette aabner. Jeg skal dog straks atter betone, at den fredelige Udnyttelse af Atomenergien endnu kun er paa Eksperimenternes Stadium. Den synes imidlertid i Øjeblikket mere at ville blive et Spørgsmaal om Økonomi end om Teknik. Thi ganske vist koster en Ton Uran, i hvert Fald i Førkrigspris, mindre end en Tusindedel af den tilsvarende Kulmængde

paa 2.5 Millioner Tons Kul, men selye det tekniske Apparat ved Udvingen af Energien er i Øjeblikket en temmelig kostbar Historie. Hovedproblemet for Fysikerne og Teknikerne i de nærmest kommende Aar vil derfor blive at finde mere praktiske og økonomiske Metoder.

Jeg skal slutte med at antyde, hvilke mere samfundsmæssige Perspektiver en fredelig Udnyttelse af Atomenergien kan tænkes at aabne. Hvis den virkelig kan gøres til en billig, let haandterlig og ufarlig Energikilde, vil det selvfølgelig faa store Konsekvenser, alene derigennem at Produktionen af Kul og Olie om ikke bliver overflødig, saa dog kan tænkes at blive væsentlig nedsat (selv om f. Eks. Boligopvarmning maaske stadig vil vise sig at være bekvemst ved Hjælp af Kul). Set fra en kapitalistisk organiseret Økonomis Synspunkt betyder dette, at de umaadelige Kapitaler, der er anbragt i disse Industrier, vil kunne blive væsentlig forringet, samtidig med at en stor Del af den heri beskæftigede Arbejdskraft maa forventes at blive arbejdsløs, da den næppe vil kunne blive opslugt af den nye Uranfabrikation. For en samfundsmæssigt organiseret Økonomi vil det derimod kunne betyde en umaadelig Løttelse, idet vi med langt mindre Arbejde vil faa langt større Energimængder til vor Raadighed, thi det maa selvfølgelig formodes at koste adskilligt mindre menneskeligt Arbejde at producere 1 Ton Uran end 2.5 Millioner Tons Kul. Det vil dog i Øjeblikket være alt for Jules Verne'sk at fable om, hvilke Ændringer af Produktionsforholdene den nye Energikilde vil kunne tænkes at medføre, om den vil fremme den storindustrielle Koncentration i faa Kæmpefabriker, om hver Fabrik vil kunne faa sin private Energikilde paa Stedet, saaledes at de kostbare elektriske Kraftværker og Ledningsnet helt vil kunne undværes o. s. v. Paa Grund af den yderst lille Plads, Uranbrændslet optager, vil man ogsaa eventuelt kunne forvente en hel Revolution af Luft- og Biltrafik m. m.

Men som sagt, lad os holde Hovedet koldt og først se, om det overhovedet vil blive politisk muligt og økonomisk og teknisk hensigtsmæssigt at udnytte den frigjorte Atomenergi til andet end Menneskehedens totale Udryddelse.

SOKRATES

og Hartvig Frisch

Professor Hartvig Frisch har et Par Gange i de sidste Dages Polemik paabe-raabt sig Sokrates. Utvivlsomt med Urette.

Her skal først henvises til følgende to centrale Steder fra Sokrates' Forsvarstale. Da en Spidsborger bebrejder ham, at han lever Livet farligt, svarer han: »Menneske dog, du tager fejl, hvis du tror, at en Mand, som der er den mindste Smule ved, skal overveje Faren for Liv og Død i Stedet for i alt, hvad han gør, alene at have for Øje, om han handler retfærdigt eller uretfærdigt, og om det er en brav Mands Handlemaade eller en Uslings.« Hvorefter der henvises til den kække Stridsmand Achilleus. Eller et andet Sted, hvor han omtaler sin Holdning overfor det Diktatur, som støttet til en Okkupationshær et Aarstid terroriserede Athen: »Ved den Lejlighed viste jeg — ikke i Ord, men i Handling — at jeg rent ud sagt ikke bryder mig en Døjt om Døden, men at det for mig alene kommer an paa at undgaa at gøre noget, der strider mod Retfærdighed og Fromhed.« Hvorefter Sokrates fortæller, at han ganske aabenlyst og med øjensynlig Livsfare gjorde det stik modsatte af, hvad Magthaverne havde befalet ham.

Ved Fremhævelse af disse Citater tilsigtes det naturligvis ikke at beskyldte Hartvig Frisch for manglende Mod (i den nuværende Situation ene Mand at træde op mod de alt dominerende Meninger tyder paa en ikke ringe Grad af Uforfærdethed, og er i Sandhed sokratiske!), men at klargøre Sokrates' Holdning som Samfundsborger. Det er aabenbart Sokrates' Mening, at mod Uretten skal man kæmpe aktivt, demonstrativt og uden nogen som helst Hensyntagen til Risikoen.

Hvis man her overfor vilde indvende: »Ja vel, men i visse Tilfælde maa man, for ikke at paaføre Samfundet for store ydre Ulykker, undgaa et Brud og vige for Uretten,« havde det næppe vundet Genklang hos Sokrates. Det er jo netop karakteristisk for sokratiske-platonisk Tankegang, at der gælder de samme Regler for Individ og for Samfund. Og at denne Opfattelse ikke er saa overidealistisk og verdensfjern, viser den nuværende Situation her i Landet, hvor store Kredse af Befolkningen som Følge af den eftergivende Politik nærer skæbnensvan-ger Mistillid til vort Retsvæsen og vore Politikere.

Naar Hartvig Frisch paaberaaber sig Sokrates' Udtalelse om det rigtige i at blive paa sin Post, maa man med Henvisning til det ovenfor anførte spørge sig selv, om Sokrates ikke ved »Post« netop mener denne kompromisløse Kamp mod Uretten.

Endelig har Hartvig Frisch ogsaa kaldt Sokrates til Hjælp i sine senere Tilføjelser til den famøse Udtalelse om Stikkerhenrettelserne. (Og ved stadig at fastholde Glosen »Mord« fastholdes ogsaa den juridisk-moralske og forflygtiges den »strategiske« Vurdering af Forholdet.) Det er rigtigt, at Sokrates hævder, at man ikke skal øve Uret til Gengæld for paaført Uret. Spørgsmaalet er saa blot, om Sokrates vilde kalde Stikkerhenrettelserne betragtes dog af de fleste som den under den da herskende Krigstilstand eneste mulige Fremgangsmaade til Fjernelse af dette Samfundsonde, i Lighed med Drab i Nødværge og Henrettelse af Spioner under Krigsforhold. Og Sokrates var jo dog ikke Pacifist i den Forstand, at han undlod at skride ind med Vold mod Landets Fjender. Vi ved f. Eks. at han tre Gange med Bravur deltog som Soldat i Athens Krige.

Jeg kan altsaa med min bedste Vilje ikke se, hvorledes Sokrates kan tages til Indtægt for den »eftergivende Politik«, og det har hele Tiden i den nu overstaaede klare Kamp mellem »Magt og Ret« været mit umiddelbare Indtryk, at Sokrates hørte hjemme i »Aktivisternes« Rækker. Samme Opfattelse har aabenbart ogsaa John Steinbeck, som i sin saa kloge Bog om Frihedskampen »The moon is down« lader den gamle Borgmester og Frihedskæmper trøste sig med netop de ovenanførte Citater fra Sokrates' Forsvarstale. Jeg maa ogsaa til Slut nævne, at Kim Malthes-Bruun's sublime Breve fra Vestre Fængsel, hvor Sokrates ogsaa nævnes, for mig personligt simpelthen har været Nøglen til Forstaaelsen af de dybere Lag i den gamle Vismands gaadefulde Natur.

Henrik Haarløv,
Adjunkt ved Sorø Akademi.

Storstadslivets Bagside (fortsat fra Side 9)

kun bor Mand og Kone og et Barn, som derfor har Plads nok.

Noget tilsvarende gælder en anden Gruppe af Kommunens Ejendomme, som er beliggende mellem Ringertoften, Skoleholdervej, Møllerlodden og Toms-gaardsvej. Ogsaa her finder man et meget stort Antal smaa Lejligheder, der fortrinsvis bebos af Familier med mange Børn.

I begge Tilfælde drejer det sig om Bebyggelser, som blev bygget for at tage imod Beboerne fra Københavns daarlige Kvarterer i den indre By, hvor der netop baade var Overbefolkning og Slumforhold. Løsningen har derfor ikke været udelt heldig.

Men alligevel ...

Frederiksborg Amts Avis skrev den 13.—9.:

»Vi erkender villigt, at Christmas Møllers Ophold i London var nyttigt, selv om vi finder, at han blev langt stærkere præget af sit Udlandsophold end ønskeligt var.«

De Hvide og de Sorte

Der var en Mand,
der var saa god;
han gjorde aldrig
noen imod.
Han slaaet blev
ihjel tilsidet
— det kalder man en Humanist.

Hans Banemand
blev ombragt selv
af en naiv,
troskyldig Sjæl,
der stred mod Bestialitet
— det kaldes Inhumanitet.

Hvad saa med de andre?

Berlingske Tidende bragte 16.—9. et Interview med Sproglærer Harild, i hvis Lejlighed Frihedsraadets første Møder for to Aar siden fandt Sted. Hr. Harild sagde bl. a.:

»Jeg har ofte set dem (Raadets Medlemmer, Red.), men Diskretion paabød mig naturligvis at undgaa det, og jeg vilde dengang heller ikke have været i Stand til at genkende nogen af dem, undtagen Foss, som jeg jo kendte. Jo, Frode Jakobsen, for han har saadan et karakteristisk Ansigt.«

Man maa være retfærdig:

— Tror du ikke ogsaa, at Svenningsen havde de beste Hensigter, naar han var paa Ridetur i Dyrehaven?

Naar man tænker paa Atombomben...

Som Videnskabsmand kan man ikke andet end undre sig over, at man i den politiske Diskussion ikke atter og atter paapeger det rent ud sagt vanvittige Forhold, at Størstedelen af Menneskeheden økonomiske Virksomhed er organiseret, eller rettere sagt uorganiseret, som den er; først en Krig kan realisere Videnskabens fjerneste Muligheder, samt udnytte de forhaandenværende Produktionsmidler fuldt ud. Foruden Eksemplet med Atomenergiens Udnyttelse behøver man blot at minde om Tredivernes Massearbejdsløshed, og de »distressed areas« konstante Underernæring, hvis katastrofale Resultat saa tydelig viste sig ved de engelske Soldaters Indkaldelser i Krigens første Aar. Samtidig med dette var der andre Steder, hvor man brændte Korn og destruerede Køer for at formindske »Overproduktionen« af Levnedsmidler. — Disse Onder forsvandt alle som Dug for Solen, saasnart Krigen fremtvang en mere hensigtsmæssig Organisation af den økonomiske Virksomhed med deraf følgende uhørte Produktionsstigning.

Knap er Krigen nu forbi, før Onderne synes automatisk at melde sig igen. Som om vi i Naturen har mødt noget som helst Eksempel paa, at en uorganiseret Proces skulde være mere effektiv end en organiseret! Tænk f. Eks. paa en biologisk Organisme som Mennesket med dens fuldendt hensigtsmæssige Organisation og vidunderlige Samvirken mellem alle de enkelte over- og underordnede Organer, der er et Ideal, som de, der leder Samfundsudviklingen bestandig burde have for Øje og stræbe efter at efterligne. Gid en ny Cato maatte fremstaa og daglig udraabe sit: »Præterea censeo...« »Forøvrigt mener jeg, at det altoverskyggende Problem, Menneskeheden staar over for nu, er at bringe dette Vanvid til Ophør« et Problem ved Siden af hvilket alle andre Problemer som 21-Aars Valgret, Udrensning, og hvad der nu ellers ophidser Sindene for Tiden, kun er uvæsentlige Detaljer. Maatte vi aldrig tabe Krigens Erfaringer af Syne, som paa saa slaaende Maade har belært os om, hvilke Muligheder for Menneskenes materielle Velvære og derigennem for personlig Udfoldelse af hver enkelt Ev-

Fra Frit Danmarks Landsmøde i Aarhus. Billedet viser den ene Halvdel af Salen i Forsamlingshuset paa Østergade.

ner, som en fuld Udnyttelse af Videnskab og Teknik aabner for os. Det mangler blot, at vi skal lære den økonomiske Virksomheds mest hensigtsmæssige Organisation som et rent videnskabeligt og teknisk Problem, der maa løses paa samme objektive Maade som den, hvorpaa en Videnskabsmand løser sine Problemer.

N. A.

F. D.s LANDSMØDE

Paa Frit Danmarks Landsmøde i Aarhus den 15. og 16. ds. deltog 106 Repræsentanter fra 40 faglige og lokale Grupper. Der blev ved Mødets Slutning udsendt følgende Resolution:

»Frit Danmark«s Landsmøde i Aarhus den 15. og 16. September 1945 understreger Nødvendigheden af fortsat Arbejde paa Gennemførelsen af Modstandsbevægelsens Krav og tillige gennem Udgivelse af Bladet »Frit Danmark« og gennem Lokalgrupperne uden partipolitisk Baand at virke for Befolkningens Orientering og derigennem for den stadige og aktive Deltagelse i det offentlige Liv. Landsmødet betoner Betydningen af, at man inden det kommende Valg gør Modstandsbevægelsens Synspunkter gældende ved Opstilling af Partiernes Kandidater og slaar til Lyd for Gennemførelsen af de Krav, som giver Mulighed for Demokratiets Udvikling, herunder 21-Aars Valgrets alder til Rigsdagsvalg, Landstingets Opløsning til det første Rigsdagsvalg, Rigsdagsmænd, der ikke er bundet af Indrømmelsespolitikens Traditioner, og som følger den Linje, Folket anlagde i Modstandskampen, Demokratisering af Forvaltningen, Militærets og Politiets Personel og Virkemaaede, højere Kontakt mellem de folkevalgte Repræsentanter og Befolkningen. »Frit Dan-

mark« vil i Fredens Dage virke for, at vort Land ved at udvikle Folkets demokratiske Raaderum og økonomiske Kaar kan indgaa som et værdigt Medlem af den frie Verden.

Til Hovedledelsen valgtes følgende nye Medlemmer: Lektor Niels Foged, Odense, Fru Kæmner Højlt, Vordingborg, Tandlæge Carl V. Jensen, Tønder, Overportør Niels Meldgaard Kristensen, København, Fru LRS. Morville, Viborg, Ingeniør Jørgen Poulsen, Hillerød, Fuldmægtig Evald Sørensen, Horsens og Papirhandler Svend Tobiesen, Esbjerg.

Grupperne vil modtage et skriftligt Referat af Mødets Forløb.

Naturligvis ikke.

Politiken skriver den 18.—9.:

»Der stod (i Gaardsdagens Avis. Red.), at »Ingeniør-Gruppen«s af Dr. la Cour ogsaa underskrevne Henvendelse til Kongen »var godkendt af Nimandsudvalget«.

Opmærksomme Læsere vil — som vor Telefon allerede til Overflod har fortalt os — have forstaaet, at her var noget galt.

I Manuskriptet stod — efter Bemærkningen om, at det var paa en Henvendelse af denne Karakter, Dr. la Cour var Medunderskriver: »Men iøvrigt er Henvendelsen godkendt fra Nimandsudvalget«, nemlig de samarbejdende Rigsdagspartiers Fællesudvalg i Besættelsestiden:

Og naturligvis havde dette Udvalg ikke godkendt Henvendelsen.

Tværtimod!«

Til Abonnenterne!

Abonnementsprisen er fra 1. Oktober for saavel Postabonnenter som for Abonnenter tegnet direkte ved Bladet Kr. 3,30 Kvar-talet, Porto indbefattet.

FRIT DANMARK

Udgivet af en Kreds af Danske

REDAKTION:

Elias Bredsdorff og Kate Fleron
(sidstnævnte ansvarlig overf. Presseloven)

Forretningsfører: LRS. Niels Andersen,
Ny Vestergade 13, København K.

Redaktion og Ekspedition:
Nørrevoldgade 11, København K.
Telefon Central 15.745

Trykt i Det Hoffensbergske Etablissement, Kbhvn.

Hovedledelse:

C. A. Bodelsen,
Professor, Dr. phil.

Elias Bredsdorff,
Redaktør, cand. mag.

Chr. Christiansen,
Fagforeningsformand

Kate Fleron,
Redaktør

Mogens Fog,
Minister

Niels Foged,
Lektor

Børge Houmann,
Redaktør

Ingeborg Højlt,

Carl V. Jensen,
Tandlæge

Meldgaard Kristensen,
Overportør

Teit Kærn,
Reservekirurg, Dr. med.

Gelius Lund,
Rigsdagsstenograf

Aksel Milthers,
Docent

Ragnhild Morville,

J. Christmas Møller,
Udenrigsminister

Arne Noe-Nygaard,
Professor, Dr. phil.

Chr. Ostenfeld,
Civilingeniør, Dr. techn.

Jørgen Poulsen,
Ingeniør

Evald Sørensen,
Fuldmægtig

Ejnar Thorsen,
Civilingeniør

Svend Tobiesen,
Papirhandler

»Frit Danmark« udkommer ugentlig og koster 3,30 Kr. Kvar-talet. Abonnement kan tegnes gennem Postvæsenet og de lokale Frit Danmark-Grupper eller direkte gennem Ekspeditionen, hvorefter Postoprævning bliver udsendt. Løssalgsspris: 30 Øre